

פארברענגען עם הרבי

ל

ה'תשס"ב ו'תשס"ג תשרי ה'תשס"ב

יוצא לאור על ידי

Jewish Educational Media

ברוקלין נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים ואחת לבריאה

Published and Copyrighted by

Jewish Educational Media

784 Eastern Parkway Suite 403, Brooklyn, NY 11213

Printed by:

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY, 11237

718.628.6700

פתח דבר

לקראת ו' תשרי, יום ההילולא של הרבנית הצדקנית מרת חנה אם כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע, הננו מוציאים לאור סרט-צילום מהתוועדות ו' תשרי תשמ"ב.

הוידאו יוצא במסגרת סדרת "פארברענגען עם הרבי", היוצאת לאור במשך השנים האחרונות, ומזכה את אלפי תלמידי התמימים ואנ"ש בכל רחבי תבל, להשתתף ב"פארברענגען עם הרבי" בבחינת "יהא רואה בעל השמועה כאילו עומד כנגדו".

בווידאו זה, כל שבעת השיחות ממהלך ההתוועדות מופיעות בתרגום מילולי ע"ג המסך.

התרגום המופיע על גבי המסך, נערך בצורה מילולית באידיש, בלה"ק, באנגלית, בצרפתית, בספרדית, וברוסית - מתוך השתדלות להיצמד ככל האפשר ל"לשון הרב", למעט מקרים בודדים בהם נעשה תרגום עניני יותר, להבנת הענין לאשורו.

.

קובץ זה יוצא לאור כדי לשמש כעזר וכסיוע להכנת תוכן ההתוועדות מראש, ובו 'הנחה' מכל מהלך ההתוועדות:

(א) **בלשון-הקודש** - כפי שנערכו ע"י 'ועד הנחות בלה"ק'. (ב) **רשימת מילולית באידיש** מכל ההתוועדות - נערכה ע"י הרה"ת צבי הירש שי' נוטיק. (ג) שלשת השיחות הראשונות **בתרגום לאנגלית** - באדיבות **Sichos in English**. תודתנו נתונה לכ"א מהם על הרשות להדפיס את רשימותיהם כאן.

לתועלת הלומדים הבאנו בזה אף 'מפתח' קצר מכל שיחות הפארברענגען מתוך הספר 'תוכן הענינים' לספרי 'תורת מנחם - התוועדויות' תשמ"ב - תשנ"ב בהוצאת 'ועד הנחות בלה"ק'.

הוספנו גם קיצורים לרובם של השיחות בתרגום לאנגלית - נערכה ע"י הת' מ. מ. שי' דזייקאבס.

.

ויה"ר אשר בזכות ה'קאץ' בלימוד תורת רבינו, ובפרט באופן ש"רואה בעיניו ממש את המשלח, נשיא דורנו, שנותן לפניו היום שליחות זו", נזכה במהרה לקיום היעוד ד"תורה חדשה מאתי תצא", ונזכה לחזות באור פני מלך חיים, ולהשתתף בגשמיות ובמוחש בעוד פארברענגען עם הרבי, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

Jewish Educational Media

ימי הסליחות ה'תשע"א
בית חיינו - 770, ברוקלין, נ.י.

בס"ד. שיחת וא"ו תשרי ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

א. נמצאים אנו עתה בעשרת ימי תשובה - שאודותם אומר ישעי' הנביא [נביא הגאולה], „דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב“, כמבואר בגמרא (ר"ה יח, א) שמ"ש „דרשו ה' בהמצאו“ הרי זה „ביחיד“, ו„ביחיד אימת (,מצוי לו דכתיב בהמצאו“) . . אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ“.

דהנה, אע"פ שכמשך כל השנה נקראים בנ"י „עם קרובו“, וכמ"ש „כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו גו““,

[היינו, לא זו בלבד שבנ"י קרובים להקב"ה, „עם קרובו“, אלא יתירה מזו: הקב"ה קרוב לבנ"י - „אלקים קרובים אליו“, בדוגמת לשון הפסוק, „בהמצאו גו' בהיותו קרוב“],

וכמבואר בטור (או"ח סתקפ"א) מ"ש במדרש „כתיב כי מי גוי גדול וגו' . . איזו אומה כאומה זו שיודעת אופי' של אלקי' כו" - שמזה מובן גודל הקירבה שבין הקב"ה ובנ"י -

אעפ"כ, מובן בפשטות שישנם כמה חילוקי דרגות בענין זה - ובעשיית ישנו ענין זה באופן נעלה יותר, כדלקמן.

ב. דוגמא לדבר - חילוקי הדרגות בגילוי אלקות בעולם:

בזמן שבית המקדש הי' קיים הי' גילוי אלקות בעולם באופן נעלה יותר, וכמרו"ל (אבות פ"ה מ"ה) „עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש כו““, היינו, שבכל יום ויום ראו בעיני בשר גילוי אלקות במוחש.

[והדיוק הוא - „עשרה נסים“ - תכלית השלימות בענין המספר. ובדוגמת בריאת העולם ב„עשרה מאמרות“ דוקא, ועד"ז התחלת הגילוי דתורה (הקשור עם ברה"ע, כמרו"ל „אסתכל באורייתא וברא עלמא“) הוא ב„עשרת הדברות“ דוקא - כמבואר בספרי חקירה, קבלה וחסידות שמספר „עשר“ מורה על תכלית השלימות שבענין המספר. ולכן, כל דבר שבקדושה צריך להיות בעשרה דוקא].

ולאידך - בנוגע לכללות ארץ ישראל נאמר „ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה“, היינו, שבארץ ישראל רואים בגילוי את השגחת הקב"ה כו', ועד שמא"י מתפשטת השגחת הקב"ה על כל העולם כולו (ראה בחיי עה"פ עקב יא, יב), ובדוגמת לשון הגמרא (תענית י, א) „א"י שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית כו““ (ומובן בפשטות ריחוק הערך שבין עיקר הענין ל„תמצית“ - „מה שנשאר כו““).

והרי ענין זה אינו קשור עם הזמן שביהמ"ק קיים - כי פסוק זה נאמר קודם שנבנה ביהמ"ק. ומזה מובן שגם לאחר חורבן ביהמ"ק הרי פסוק זה („ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה גו““) בכל התוקף.

ועפ"ז מובן שישנם חילוקי דרגות בגילוי אלקות - היינו, אע"פ שאודות כל א"י נאמר ש„תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה“, אעפ"כ, גילוי אלקות בביהמ"ק הי' באופן נעלה יותר כו', וגילוי זה הי' רק בזמן שביהמ"ק הי' קיים.

פארברענגען עם הרבי

ועד"ז מובן בנוגע לעניינו - שאע"פ שבמשך כל השנה כולה נמצאים בני"ב במעמד ומצב ד,,עם קרובו", אשר לו אלקים קרובים אליו", אעפ"כ, אין זה בערך לכללות הענין ד,,בהמצאו גו' בהיותו קרוב" שבעשרת ימי תשובה.
ג. והביאור בזה:

בגמרא הנ"ל מבואר שמ"ש „כה' אלקינו בכל קראנו אליו" הרי זה „בציבור", ומ"ש „דרשו ה' בהמצאו" הרי זה גם „ביחיד". ו„ביחיד אימת . . . אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ".

זאת אומרת: אותם ענינים שנפעלים במשך כל השנה כולה בכח ה„ציבור" - נפעלים בעשי"ת בכחו של ה„יחיד".

ועפ"ז מובן שכחו של ה„יחיד" בעשי"ת (בדוגמת כחם של ה„ציבור" בכל השנה) הוא באין ערוך לגבי כחו במשך כל השנה - כי החילוק שבין יחיד לציבור אינו רק בכמות, אלא גם (ובעיקר) באיכות, והחילוק הוא באופן שבאין ערוך - כמובן ממרז"ל (ברכות ח, א) „שאין הקב"ה מואס בתפלתו של רבים, שנאמר הן אל כביר ולא ימאס".

וזהו העילוי דעשי"ת לגבי כל השנה כולה - שימים אלו הם „עת רצון" למעלה, ובדרך ממילא - גם למטה, כמ"ש „כמים הפנים לפנים גו'", היינו, שבימים אלו הקב"ה הוא „בהמצאו ובהיותו קרוב" לכאו"א מישראל, ומובן בפשטות גודל העילוי שנפעל עי"ז אצל כאו"א מבנ"י, „אתם קרויין אדם", ע"ש „אדמה לעליון".

והנה, אע"פ שבעשי"ת בכחו של כאו"א מישראל (בתור יחיד) לפעול בדוגמת פעולת הציבור במשך כל השנה - מובן שמעלת הציבור בעשי"ת גדולה עוד יותר, ולכן, גם בעשי"ת ישנו חילוק בין יחיד לציבור בנוגע לדבר שבקדושה וכיו"ב.

ועפ"ז מובן גודל העילוי בענין הציבור שבעשי"ת - ביתר שאת וביתר עוז לגבי מעלת היחיד בעשי"ת (שמעלתו בדוגמת מעלת הציבור במשך כל השנה).

ד. והנה, מאחר שבכל עניני קדושה ישנו הכלל ד,,מעלין בקודש" - מובן, שכן הוא גם בנוגע לעילוי דעשי"ת, היינו, שבכל יום ויום מעשי"ת נוסף עילוי נעלה יותר, באופן ד,,מעלין בקודש" [למרות שבנוגע לכמה ענינים אי אפשר להשוות את העילוי שבימים שלאחרי ר"ה לגבי העילוי דימי ר"ה].

ובפרט ביום השבת שבעשי"ת, „שבת שובה" - כפי שנתבאר בהתועדות דיום השבת (שיחת ש"פ וילך, שבת שובה ס"א ואילך) שהעילוי ד„שבת שובה" לגבי שאר עשי"ת הוא בדוגמת העילוי דיום השבת לגבי ששת ימי המעשה.

וכמדובר לעיל אודות השייכות הכללית שבין עבודת התשובה ליום השבת - ע"פ המבואר באגה"ת (פ"י) ש„שבת אותיות תשב", היינו, שיום השבת הוא זמן מסוגל ביותר לעבודת התשובה, ועד שזהו מתבטא בשמו של

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

יום השבת [כידוע ש, שמו אשר יקראו לו בלה"ק" מורה על תוכן ופנימיות הדבר, ויתירה מזו: ע"י השם נמשך חיות הדבר] - ,,שבת אותיות תשב", ענין התשובה.

וכפי שנתבאר לעיל שעבודת התשובה דיום השבת היא בחי' תשובה עילאה, ,,שהיא בשמחה רבה" - כי אודות יום השבת נאמר ,,אין עצב בה".

[וכמדובר כמ"פ שכשם שקיום כל המצוות צריך להיות בשמחה, כמבואר בארוכה ברמב"ם (סוף הל' לולב) גודל העילוי ד, ,,שמחה של מצוה" - ,,השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה כו' עבודה גדולה היא", כמו כן צריכים לקיים מצות התשובה מתוך שמחה.

ואדרבה: השמחה שבקיום מצות התשובה צריכה להיות באופן נעלה יותר מאשר השמחה שבקיום שאר המצוות - כי מצות התשובה היא למעלה מכל המצוות, ולמעלה אפילו ממצות תלמוד תורה (ש, תלמוד תורה כנגד כולן") - שהרי ע"י התשובה מתקנים את כל מה שהחסירו בקיום המצוות, כולל מצות תלמוד תורה.

וכמרז"ל, ,,אין לך דבר העומד בפני התשובה" - היינו, גם כאשר חסר אצלו בשלימות העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות, יכול להשלים את החסר ע"י עבודת התשובה, ולא זו בלבד שלאחרי עבודת התשובה, ,,אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין כו'" (אגה"ת פ"ב), אלא יתירה מזו - כפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ד) ש, בעל תשובה . . אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה כו'", ועד ש, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקין גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם כו'".

ומצד גודל העילוי שבמצות התשובה - מובן גודל השמחה שצריכה להיות בעת קיום מצות התשובה].

ומצד כללות הענין ד, ,,מעלין בקודש" - מובן, שמעלת יום ראשון הבא לאחר ,,שבת שובה" (שבקביעות שנה זו הרי זה וא"ו תשרי) - גדולה עוד יותר.

ה. ע"פ האמור לעיל מובן בפשטות גודל ויוקר חשיבות הזמן דימים אלו, ולכן, צריכים להשתדל בהשתדלות מיוחדת לנצל כל רגע ורגע דימים אלו - עי"ז שכל רגע ממולא בכללות הענין דמילוי שליחותו של האדם בעולם.

והנה, שליחותו של כאו"א מישראל הוא - לעשות לו ית' דירה בתחתונים. ובלשון המשנה: ,,אני נבראתי לשמש את קוני", ויתירה מזו (ע"פ גירסא אחרת): ,,אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".

ובפשטות - התעסקות בלימוד התורה וקיום מצוותי, שע"ז ממשיכים ומשכינים אלקותו ית' למטה, באופן ד, ,,ושכנתי בתוכם" - דירה לו ית' בתחתונים.

וכאמור - שכל זה נעשה ע"י קיום התומ"צ, החל מעבודת התשובה, כי עבודת התשובה פועלת עילוי בכללות מעשה התומ"צ, היינו, שע"י

התשובה נעשים המעשים (מעשי התומ"צ), טובים ומאירים" (לקו"ת שמע"צ פה, א).

וכידוע הדיוק בלשון מארז"ל, "תשובה ומעשים טובים" (קודם תשובה, ואח"כ מעשים טובים) – דלכאורה ה' צריך להיות הסדר, "מעשים טובים ותשובה", כי כללות עבודת האדם היא עשיית מעשים טובים, ורק כאשר ישנו מעמד ומצב בלתי רצוי ח"ו, צריכה להיות עבודת התשובה,

[ומובן שמעמד ומצב זה (המצריך את עבודת התשובה) הוא בלתי רגיל – כי כל ישראל בחזקת כשרות הם. וכמ"ש בזהר, "ונפש כי תחטא – תוהא", היינו, שזוהי תמיהה גדולה ב"תורת חיים" – כיצד יתכן ענין של חטא כו'],

ואעפ"כ לשון חז"ל הוא, "תשובה ומעשים טובים" – כי ע"י עבודת התשובה נעשים המעשים (דתומ"צ), "טובים ומאירים".

דהנה, עבודת התשובה אינה רק על ענינים בלתי-רצויים, כי עבודת התשובה שייכת גם אצל צדיקים,

[וכידוע שרמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח אברים, ועז"נ, "תמים תהי' עם הוי' אלקיך", היינו, שע"י קיום כל רמ"ח מ"ע, נעשה האדם "תמים" בכל רמ"ח אבריו. ומאחר שהתשובה היא א' מרמ"ח מ"ע, מובן, שגם הצדיקים צריכים לקיים מצות התשובה, כדי שיוכלו להיות במעמד ומצב ד, "תמים תהי' עם הוי' אלקיך".]

וכמבואר בלקו"ת דפרשתנו (ר"פ האזינו) ש, עיקר התשובה הוא כמ"ש והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", היינו, התקשרות אמיתית עם הקב"ה, "האלקים אשר נתנה" – שהוא נתן את הנפש האלקית, "חלק אלקה ממעל ממש", שהיא מחי' גם את גופו ונפשו הבהמית.

ועפ"ז מובן שגם אצל צדיקים שייך אמיתית ועיקר ענין התשובה – כי בכל דרגא שנמצאים יכולים תמיד להוסיף עוד יותר בכללות ההתקשרות עם "האלקים אשר נתנה", מאחר שהוא, "אין סוף". והביאור בזה:

ידוע מארז"ל שצריך להיות כל ימיו בתשובה. ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שיהי' כל ימיו בתשובה – הרי אתמול עשה תשובה אמיתית (ע"פ תורה), והגיע לדרגת, "בעל תשובה", וא"כ, מדוע תובעים ממנו למחרת לשוב בתשובה?!

ומובן שהתשובה (ד, כל ימיו בתשובה) צריכה להיות תשובה אמיתית – ולכאורה, כיצד יכולה להיות תשובה אמיתית ביום ראשון לאחר התשובה האמיתית ביום השבת, ובפרט אחרי עבודת התשובה ד, שבת שובה"?

והביאור בזה – ע"פ המבואר בלקו"ת הנ"ל שאמיתית ועיקר עבודת התשובה היא – "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". ומאחר שהקב"ה הוא, "אין סוף", מובן שהעבודה ד, "תשובה אל האלקים אשר נתנה" (עבודת התשובה) היא גם באופן של, "אין סוף", ולכן צ"ל כל ימיו בתשובה.

בלתי מוגה

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

ועפ"ז מובן שכללות הענין דהליכה „מחיל אל חיל“, באופן ד„אין להם מנוחה כו“ – צריך להיות לא רק בלימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם – ובעיקר – בעבודת התשובה, שכללותה ועיקרה – „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה“.

ז. והנה, כללות עבודת התשובה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה – כמבואר בכ"מ שעבודת התשובה ענינה „לדלג שור“, היינו, דילוג באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, מן הקצה אל הקצה.

ומאחר שכללות עבודת התשובה היא למעלה ממדידה והגבלה, לכן אינה מוגבלת בזמן – „בשעתא חדא וברגע חדא“.

וכמרוז"ל (קידושין מט, ב) „על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו“, זאת אומרת, שע"י הרהור תשובה ברגע אחד, נעשה מרשע גמור צדיק גמור.

[דהנה, היות שזהו ספק „שמא הרהר תשובה בדעתו“, לכן הרי זה ספק קידושין בלבד. אבל כאשר מדובר אודות השב בתשובה, הרי בידו תלוי הדבר להרהר הרהור תשובה כדבעי, ועי"ז נעשה צדיק גמור ברגע כמימרא. ועד שהדבר מתבטא בהלכה בפועל – הלכה הנוגעת לו ולזרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות].

והנה, ידע איגיש בנפשי' שנברא באופן מדוד ומוגבל [וכידוע השקו"ט בגמרא ובפוסקים אודות כהן שיש לו אבר מיוחד (ששה אצבעות ביד וכיו"ב) אם מותר בעבודה כו', זאת אומרת, שבריאת האדם היא באופן מדוד ומוגבל דוקא]. וא"כ, נשאלת השאלה: כיצד תובעים ממנו עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה – עבודת התשובה?!

הנה על זה אומרים לו שעבודת התשובה אינה באופן ד„כחי ועוצם ידי“, אלא ע"י נתינת כח למעלה:

נשמת כל איש ישראל היא „חלק אלקה ממעל ממש“. ונשמה זו ענינה [לא „פקדון“ שאסור להשתמש בו, אלא תפקידה] להחיות את האדם בכל עניניו, החל מהשכל שבראש עד לכח ההילוך שברגל, במחשבה דיבור ומעשה בפועל ממש. זאת אומרת, שכל פעולותיו ומעשיו הם ע"פ הוראות הנשמה – „חלק אלקה ממעל ממש“.

ומאחר שנשמתו היא „חלק אלקה ממעל ממש“, ונשמה זו היא ה„עיקר“ אצלו, כאמור לעיל שכל הנהגתו היא ע"פ הוראות הנשמה – מובן, שאין מדידה והגבלה ביכלתה של הנשמה, ולכן בכחו של כאו"א מישראל להגיע לדרגת התשובה, למרות היותה עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.

ח. ואם הדברים אמורים לגבי עבודת כל השנה כולה – עאכו"כ שכן הוא בנוגע לעבודה דעשי"ת, כי בעשי"ת היחס שבין ה„עצם“ ל„חלק“ („חלק אלקה ממעל ממש“) הוא באופן של קירוב – „בהמצאו גו' בהיותו קרוב“. ובלשון רבותינו נשיאינו בכ"מ – קירוב המאור אל הניצוץ.

זאת אומרת: גם כאשר מדובר אודות יהודי שנמצא במעמד ומצב שהוא זקוק לעבודת התשובה („דרשו ה' גו' קראוהו“) כפשוטה – הרי

פארברענגען עס הרבי

הקב"ה נמצא במעמד ומצב ד', בהמצאו גו' בהיותו קרוב", קירוב המאור אל הניצוץ – גם ביחס אליו.

ועפ"ז מובן גודל הנתינת כח הנתינת מהקב"ה לכל אחד ואחת מישראל – שעבודת התשובה תהי' בהצלחה רבה [כמבואר בפוסקים שמצות התשובה שייכת הן לאנשים והן לנשים].

ט. והנה, מצד כללות הענין דקירוב המאור אל הניצוץ, קירוב ה"עצם" אל ה"חלק אלקה ממעל ממש" – הרי כללות עבודתו של כאו"א מישראל היא ביתר שאת וביתר עוז, היינו, שמקיים את הציווי ד', מלאו את הארץ וכבשוה" בתכלית השלימות, ועד שפועל שכל העולם כולו יהי' דירה לו ית' בתחתונים.

זאת אומרת: גם כאשר מדובר אודות דברים שהם בבחי' תחתונים, תחתון שאין למטה ממנו (קודם התעסקות האדם לבררם כו') – הנה ע"י עבודתו פועל שגם דברים אלו יהיו דירה לו ית', ועי"ז נפעל כללות הענין דעשיית דירה לו ית' בתחתונים.

ובפשטות: גם בעת עסקו בעניני העולם, עניני מסחר וכיו"ב (כי אינו בדרגה ד', תורתו אומנתו"), באופן ד', מלאו את הארץ" – ניתן לו הציווי והנתינת כח לכבוש את כל העולם, מלאו את הארץ וכבשוה", ועד שפועל את כללות הענין ד', מלוך על העולם כולו בכבודך" – עי"ז שפועל הענין ד', גלה כבוד מלכותך עלינו".

וכמבואר בכ"מ שהחילוק בין מלוכה לממשלה הוא – שממשלה היא בעל־כרחו, ומלוכה היא ברצון, וכמ"ש, ומלכותו ברצון קבלו עליהם". ועפ"ז מובן שכאשר אומרים, מלוך על העולם כולו בכבודך" – הרי זה באופן ד', מלכותו ברצון קבלו עליהם".

זאת אומרת: לא זו בלבד שפועלים שהנהגת העולם תהי' בהתאם לרצון הקב"ה באופן של כפי' והכרח, אלא פועלים זאת באופן ד', מלכותו ברצון קבלו עליהם".

ובדוגמת המבואר במדרו"ל שבר"ה הא' – יום ברא אדה"ר – עורר אדה"ר את כל הנבראים ואמר להם, בואו ונשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", ופעל זאת אצל כל הנבראים – למטה מעשרה טפחים, בגשמיות העולם.

וכן תהי' לנו – בכל ר"ה, כי, הימים האלה נזכרים ונעשים, וכמ"ש, זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", היינו, שכל ר"ה הוא, תחלת מעשיך", בדוגמת, יום ראשון" – ר"ה הראשון.

והעבודה בכל ענינים אלו – נעשית מתוך שמחה וטוב לבב.

י. ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לגאולה האמיתית והשלימה – גאולת כל בני', ביחד עם הקב"ה, גאולת הניצוץ ביחד עם המאור, באופן ד', בהמצאו גו' בהיותו קרוב".

ועי"ז יהי' כל העולם כולו במעמד ומצב נעלה ביותר – כמ"ש, והלכו גוים לאורך", והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו'".

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

ויקויים היעוד „ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים” – במהרה בימינו ממש.

* * *

יא. דובר לעיל אודות גודל מעלת הציבור בעשי"ת – אע"פ שבימים אלו מעלת היחיד היא בדוגמת מעלת הציבור שבכל ימי השנה.

ולכאורה צריך להבין:

כללות המצוות מתחלקים לב' סוגים: מצוות שבין אדם למקום, ומצוות שבין אדם לחבירו. ומצוות התשובה שייכת לסוג המצוות שבין אדם למקום.

והנה, בסוג המצוות שבין אדם למקום גופא – ישנם חילוקי דרגות בנוגע להבדלתם מעניני העולם. ובהשקפה ראשונה, הרי המצוה שבה מודגש ביותר ההבדלה מעניני העולם, הרי זו מצוה התשובה, כי כל ענינה „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה”.

ועפ"ז – מסתבר לומר שקיום מצוה התשובה שייך בעיקר כאשר כאו"א נמצא ביחידות (היפך ענין הציבור) – כי דוקא בעמדו במעמד ומצב זה בנקל יותר להתמסר לעבודה שתוכנה – „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה”.

ובפשטות: כדי שעבודת התשובה תהי' באופן המתאים – צריך האדם לערוך „חשבון צדק” אמיתי, ולדעת מה החסיר בעבודתו לקונו.

ומוכן שכדי שה„חשבון צדק” יהי' באופן המתאים – לא מספיק מה שיודע כיצד היתה אופן עבודתו כו', אלא הוא צריך גם להתבונן באופן עבודתו ביחס למצוה המצוות, היינו, התבוננות בגדלותו של הקב"ה שהוא מצוה המצוות.

דהנה, אינו דומה חסרון בשלימות קיום ענין שלא נצטווה בו (אלא עושה זאת מצד חיוב שכלו וכיו"ב), לחסרון בשלימות עבודה שנצטווה בה. ועד"ז מובן שגודל החסרון בענין זה תלוי לפי ערך חשיבותו של המצוה – אם המצוה היא אדם חשוב, אדם חשוב ביותר וכו', או שהמצוה הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה!

ועפ"ז מובן שכדי שה„חשבון צדק” יהי' באופן המתאים – צריכה להיות עבודת התשובה בד בבד עם התבוננות בגדולת הקב"ה. ועד"ז מ"ש בשו"ע שקודם התפלה צריך האדם להתבונן בגדלות האל ובשפלות האדם.

והנה, לתועלת ההתבוננות דרוש שהאדם יהי' ביחידות, ללא כל ענינים המבלבלים כו', ואז יכול הוא להתבונן כדבעי. וא"כ, אינו מובן: כיצד אפשר לומר שבנוגע לענין התשובה (שזהו עיקר הענין דעשי"ת) ישנו עליו מיוחד בציבור לגבי היחיד – לכאורה, ע"פ האמור לעיל מסתבר יותר לומר שעבודת התשובה צריכה להיות ביחידות דוקא, כי דוקא אז יכולה להיות עבודת התשובה באופן המתאים?!

פארברענגען עם הרבי

יב. והביאור בזה – בהקדים:

ידוע הכלל בעניני הלכה, שכאשר רואים שההנהגה בפועל היא באופן מסויים, „מעשה רב“ – הרי זו הראי' הטובה ביותר המאשרת את אמיתית הענין.

ובנוגע לעניננו – רואים בפועל בטבע בני אדם, בני ישראל – „אתם קרויין אדם“, ע"ש אדמה לעליון, שביום הכיפורים „רצים“ כולם לבית הכנסת.

דהנה, כל יהודי הוא בחזקת כשרות, ולכן, היות שכתוב בשו"ע שצריכים לרוץ לדבר מצוה, ובמיוחד – לבית הכנסת, מובן שכאו"א מישראל רץ לבית הכנסת בכל יום ויום.

[וההליכה לבית הכנסת בהתחלת היום פועלת על הנהגת היום כולו – כמרו"ל „מבית הכנסת לבית המדרש“, היינו, שלאחרי עבודת התפלה בבית הכנסת הרי לימוד התורה בבית המדרש הוא באופן נעלה יותר. וכתוצאה מזה – הרי הנהגתו במשך כל היום (גם כאשר עוסק בעניני העולם, „הנהג בהם מנהג דרך ארץ“) היא באופן המתאים, מצד השפעת עבודת התפלה בבית הכנסת – בהתחלת היום].

אבל אעפ"כ, אינה דומה הריצה לבית הכנסת שבכל ימות השנה לריצה לבית הכנסת ביום הכיפורים!

ויתירה מזו: אפילו אותם יהודים שנמצאים במעמד ומצב דתינוק שנשבה לבין העכו"ם [שלא באשמתם, כי נלקחו „בשבי“ קדם שהגיעו למעמד ומצב שתהי' להם דעה עצמית על הנהגתם] – הנה בבוא יום הכיפורים נמצאים גם הם בתנועה של התעוררות נפשית, והתעוררות זו פועלת גם על רגליהם הגשמיות, היינו, שהרגלים מוליכות אותם לבית הכנסת.

והנה, איתא ברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ז) ש„יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכפורים“.

ועפ"ז – הרי רואים בפועל, „מעשה רב“, שכאשר מגיע הזמן ש„חייבים הכל לעשות תשובה“ (יום הכפורים) – מתאספים כולם בבית הכנסת, בציבור דוקא, ולא באופן שכאו"א מתעסק בעבודת התשובה ביחיד. וא"כ, מוכח מזה שכללות ענין הציבור מסייע ומוסיף בעבודת התשובה.

יג. ביאור הדבר – בהסברה שכלית:

נתבאר לעיל שענין התשובה קשור עם עריכת „חשבון צדק“ בנפשו. וא"כ נשאלת השאלה: מאחר שאדם קרוב אצל עצמו – אינו יכול לשפוט את עצמו בצורה אובייקטיבית, וא"כ, כיצד יכולים לצפות ממנו שיצליח לעשות „חשבון צדק“ בנפשו?

והעצה לזה – ע"פ פתגם אדמו"ר האמצעי, שכאשר ב' יהודים נפגשים יחד, ישנם ב' נה"א כנגד נה"ב א', ובפשטות: כאשר עבודת התשובה

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

היא ביחד עם הזולת, יכול הזולת לראות ולבחון אם ה"חשבון" שעשה חבירו הוא אמנם "חשבון צדק", או שעשיית ה"חשבון" היתה באופן ד"על כל פשעים תכסה אהבה" – אהבת עצמו.

ונוסף לזה – זקוקים למעלת הציבור:

רואים במוחש בטבע בני אדם שלכל א' יש חוש וכשרון מיוחד בענין מסויים. זאת אומרת: גם כאשר הוא אדם שלם, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו – יש לו כשרון מיוחד בענין מסויים; אם בענין שכלי, או בענין של מעשה – מעשה הצדקה, נתינת עצה טובה וכיו"ב. ובלשון חז"ל – "במאי הוא זהיר טפי".

ולכן, כאשר נמצא רק עם יהודי נוסף, הנה אע"פ שישנם כאן ב' נה"א – הרי מאחר שאצל הזולת ישנו ענין מיוחד שבו, "זהיר טפי", יתכן שלא יוכל להבחין ולהורות לחבירו אודות החסרונות שלו בשאר הענינים שבהם אינו, "זהיר טפי".

וזהו המעלה בעבודת התשובה הנעשית באופן של ציבור – כי מציאות ה"ציבור", עשרה מישראל, "עדה" קדושה, כוללת את כל עשרת הסוגים שבבנ"י,

[כפי שנמנים בהתחלת פ' נצבים – "אתם נצבים היום כולכם גו' ראשיכם שבטיכם וגו'", כמבואר בזהר ש"ראשיכם" הוא סוג בפ"ע, ו"שבטיכם" הוא סוג בפ"ע, ובצירוף כולם ישנם עשרה סוגים בבנ"י, שזהו כללות עם ישראל בשלימות].

ומאחר ש"אין דיעותיהם שוות", ולאידך – אצל כל א' ישנו חוש וכשרון בענין מיוחד, שבו, "זהיר טפי" – מובן, שבתוך הציבור כולו ישנם כל החושים והכשרונות וכו'. ולכן, כאשר האדם נמצא ביחד עם כל הציבור, ביכולתו לברר כיצד צריכה להיות עבודת התשובה בתכלית השלימות (תשובה מאהבה וכו'), ובסיוע הציבור כולו (המעלות שישנם בכל עשר הסוגים שבבנ"י) יוכל להשלים את כל מה שהחסיר בעבודתו, בכל הפרטים.

יד. והנה, כאשר יהודי עוסק בעבודת התשובה, ומשתדל להשלים את כל מה שהחסיר בעבודתו – בסיוע הציבור כולו, בסבר פנים יפות וכו' – צריך להזהר שלא תהי' לו נפילת הרוח ח"ו (מזה שרואה את החסרונות שהיו בעבודתו).

דהנה, לפעמים מנסה היצה"ר לבלבל יהודי מעשיית התשובה – עי"ז שמסביר לו את גודל חסרונותיו, ומסביר לו שבהיותו במעמד ומצב גרוע כזה הרי זה כבר מקרה אבוד, ולא יוכל להיטיב את דרכו כו', ולכן – מציע היצה"ר – כדאי לו לכל הפחות להנות מעניני עוה"ז!

ולכן, צריך להזהר מעצת היצר – שלא ליפול ברוחו ח"ו, בידעו שזהו תחבולת היצר לבלבלו מעבודת התשובה.

וכידוע פתגם רבותינו נשיאינו (לקו"ד כרך ד, תקפא, א), "כשם שצריכים לידע את החסרונות, כמו כן צריכים לידע מעלות עצמו". ובה ישנו דיוק נפלא: כאשר מדובר אודות המעלות – הלשון הוא "מעלות

עצמו", ואילו כאשר מדובר אודות החסרונות - הלשון הוא „חסרונות" סתם, ולא חסרונות עצמו!

והביאור בזה - ע"פ מ"ש בזהר, „ונפש כי תחטא, תוהא":

יהודי מצ"ע אינו שייך לענין של חטא כלל, וגם כאשר נכשל בענין של חטא ח"ו - אין זה חסרון עצמו, אלא זהו דבר שמחוץ הימנו שנדבק אליו. זאת אומרת: היות שהוא נמצא בעוה"ז הגשמי והחומרי, ותפקידו למלא את שליחותו של הקב"ה באופן ד, „מילאו את הארץ וכבשוה", היינו, שצריך לעסוק ולפעול בעולם - הנה כאשר מתאבק עם מנוול, עוה"ז הגשמי והחומרי, יתכן שנדבק אצלו משהו מגשמיות וחומריות העולם. ולכן, אע"פ שזהו „חסרון", אין זה חסרון עצמו, כי חסרון זה אינו מצד עצמו, אלא מצד מציאות העולם שמסביבו.

ולכן, אינו נופל ברוחו ח"ו, בידעו שהחסרון הוא דבר שמחוץ הימנו שנדבק בו. אבל לאידך - יודע הוא שתפקידו לתקן חסרון זה ע"י עבודת התשובה, ועד שנעשה, „אהוב ונחמד" . לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה כו" (כנ"ל ס"ד - מדברי הרמב"ם).

טו. וכאמור לעיל שכאשר עבודת התשובה נעשית בסיוע עשרה מישראל, ועאכו"כ כאשר ישנם כמה עשירות מישראל - הרי כל א' משלים ומסייע בעבודת התשובה של חבירו (בסבר פנים יפות וכו'), עי"ז שמעמידו על האמת, ומסייע לו להשלים את כל מה שהחסיר בעבודתו, ולהשלים זאת בתכלית השלימות.

וכאמור לעיל (ס"ד) שכאשר נמצאים ביום ראשון שלאחרי „שבת שובה" - נדרשת עבודת התשובה באופן נעלה יותר מאשר עבודת התשובה ד, „שבת שובה", ומזה מובן שזוהי עבודת התשובה בתכלית השלימות.

וכמובן בפשטות שהיות וניתן לו יום נוסף בחיים - הרי בודאי שהכוונה בזה היא כדי שיוסיף בעבודתו לקונו, שזוהי תכלית בריאתו.

ומאחר שגם ביום זה ניתנה לו נשמה אלקית, שהיא „חלק אלקה ממעל ממש" - הרי בודאי שפעולת הנשמה היא - לגלות אצלו את המעלה ד, „יציר כפיו של הקב"ה", בדוגמת אדה"ר,

[כמרז"ל (ראה סנהדרין לו, א) שבריא את אדה"ר היתה באופן שיפעל על כאו"א מבנ"י עד סוף כל הדורות - בידעו שהוא מבניו ויוצאי חלציו של אדה"ר, ולכן דומה הוא לאדה"ר],

ולכן, צריכה עבודתו להיות בתכלית השלימות - באופן המתאים והנדרש מ, „יציר כפיו של הקב"ה".

ובדוגמת אופן עבודתו של אדה"ר בג"ע - „ויניחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה", וכמבואר בתיב"ע ש, „לעבדה" קאי על רמ"ח מ"ע, ו, „לשמרה" קאי על שס"ה מל"ת.

זאת אומרת: גם לאחרי היות אדה"ר במעמד ומצב נעלה ביותר - „יציר כפיו של הקב"ה", ולאחרי שפעל על העולם כולו „בואו ונשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", ועד שכל העולם כולו הוא בבחי' „גן עדן",

„לגני לגנוני“, היינו, מקום של טיול ושעשועים להקב"ה – אעפ"כ, נדרשת ממנו כללות העבודה ד, „לעבודה ולשמרה“, ועי"ז הרי הוא מוסיף שלימות ב, „גן עדן“ – שזהו מקום עבודתו (ומזה מובן ששליחותו הפנימית היא – להוסיף שלימות במקום העבודה, „גן עדן“).

טז. וזהו כללות העבודה דכאו"א מישראל – „מילאו את הארץ וכבשוה“:

יהודי צריך לדעת שתפקידו במילוי שליחותו של הקב"ה הוא – לא רק בעת לימוד התורה וקיום המצוות (כי גם בהיות הנשמה למעלה היתה עבודתה בענינים רוחניים כו'), אלא שליחותה של הנשמה למטה להתלבש בגוף גשמי הנמצא בעוה"ז הגשמי והחומרי היא – כדי שיהודי ימלא את התפקיד ד, „מילאו את הארץ וכבשוה“.

ועפ"ז מובן שכאו"א מישראל צריך לנצל את כל יכולת השפעתו – „בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך“, כולל הפירוש ד, „בכל ממונך“ – כדי למלא את השליחות ד, „מלאו את הארץ וכבשוה“.

ובפשטות: לכל לראש – עליו להשתדל להשפיע על כל בני"י למלא את שליחותם ולהאיר את העולם כולו באור התורה ומצוותי'. והשפעה זו נפעלת – לכל לראש – ע"י הוראת „דוגמא חי“ מהנהגתו בעצמו, ונוסף לזה – הרי הוא משתדל להשפיע על הזולת ע"י ענינים של דיבור ומעשה.

ונוסף לזה: אלו שנתמנו (בהשגחה פרטית) לעסקנים ציבוריים, וביכולתם לפעול בכללות העולם (מחוץ למסגרת של בני"י) – החל מפעולה על כל השכונה, על כל העיר, על כל המדינה, ועד לפעולה בכל העולם כולו – צריכים הם לדעת שמילוי שליחותם מתבטא בזה שמשפיעים ופועלים על כל העולם כולו, שגם אוה"ע יתנהגו באופן המתאים – ע"י קיום ז' מצוות דב"נ (עם כל המסתעף מזה).

וההצלחה בעבודה זו היא – לאחר ההתלכשות בלבושיו של הקב"ה, שהם מעשי המצוות (כמבואר במדרז"ל), היינו, שלומד תורה ומקיים מצוות בכל יום ויום, ואז הולך הוא בשליחותו ובכחו של הקב"ה לפעול בכל העולם כולו, וכך, כאשר מדבר עם אוה"ע, הנה אע"פ שנראה להם שהוא (היהודי) המדבר, הרי מצד אמיתית הענין הרי דברים אלו הם דבריו של הקב"ה, כי שלוחו של אדם (העליון) כמותו, ו, „מי יאמר לו מה תעשה!“

ולכן: כאשר יהודי מוסר לאוה"ע את שליחותו של הקב"ה – שהנהגתם (הנהגת השכונה, העיר או המדינה כולה) צריכה להיות באופן מסויים, כי כך צריכה להיות ההנהגה ע"פ צדק ויושר המיוסדים ע"פ „תורת חסד“ („לעשות צדקה ומשפט“) – הרי בודאי שסוכ"ס יתקבלו דבריו (אע"פ ש, „רבות מחשבות בלב איש“), כי דברים אלו הם דבריו של הקב"ה, ו, „דבר אלקינו יקום לעד“.

ואפילו כאשר רואה שאין הדברים פועלים פעולתם תיכף ומיד [מכמה סיבות: יתכן שרוצים להעמידו בנסיון כו', כדי שיהי' הענין ד, „לפום צערא אגרא“, או היות שצריכים לבטל („דורכרעכץ“) חושך גדול ביותר, לכן אין הדבר בא בנקל כל כך] – אינו מתפעל מזה, אלא הוא ממשיך ומדבר פעם ב'

פארברענגען עס הרבי

ופעם ג', ובלשון חז"ל, "אפילו מאה פעמים" – בידעו שסוכ"ס יפעלו דבריו את פעולתם, מאחר שמדבר בשליחותו של הקב"ה.

יז. והנה, כאשר כאו"א מישראל ממלא את שליחותו של הקב"ה – הן בתור יחיד, והן בתור עסקן ציבורי – הרי בודאי שהקב"ה מסיר ממנו את כל הדאגות העוליות להפריע ולבלבל בעבודתו, כדי שיוכל למלא את שליחותו של הקב"ה בתכלית השלימות, ומתוך שמחה וטוב לבב.

ובפשטות: הקב"ה נותן לכאו"א מישראל בני חיי ומזוני רויחי („רויחי" דוקא), ונותן זאת בסבר פנים יפות, „מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" – כדי שכאו"א מישראל יוכל למלא את שליחותו של הקב"ה בתכלית השלימות.

ועי' משלימים את כוונת הבריאה – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ועד שזוכים לקיום היעוד „ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", וכמדובר כמ"פ שהדיוק בזה הוא שמדובר אודות ראיית ה„בשר" בהיותו במעמד ומצב ד„בשר", ובאופן דראי' היינו, שאינו זקוק להסברה שכלית (ובודאי שאינו זקוק להסברה וביאור ע"י הזולת), כי ה„בשר" רואה אלקות בגלוי!

יח. והנה, בנוגע לכללות העבודה האמורה לעיל – נאמר, „לא נפלות היא ממך ולא רחוקה היא גו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו":

ידוע פירוש הרמב"ן (עה"פ) שהפסוק „כי המצוה הזאת גו' לא נפלות היא ממך וגו'" קאי על מצות התשובה הנזכרת בפסוקים שלפנ"ז (כמבואר גם בלקו"ת (נצבים מה, ג)).

והרי כללות העבודה האמורה לעיל (בנוגע לעולם כולו) היא עבודת התשובה – היינו, שמשבי את העולם כולו למעמדו ומצבו בהתחלת הבריאה (קודם החטא), כאשר „עולם על מילואו נברא", כמרז"ל שנחש הקדמוני הי' „שמש גדול", ועשה זאת מרצונו הטוב כו'.

ועל זה אומרים ליהודי שבכחו ויכלתו לפעול שהעולם כולו יהי' במעמד ומצב הנ"ל, ועבודה זו היא באופן ד„קרוב אליך הדבר מאד גו'" – אליו: שצריך להיות הענין ד„לעשותו" – מעשה בפועל.

וכאשר עבודתו היא באופן האמור – הנה „הקב"ה עוזרו" שיוכל להגיע לתכלית השלימות, באופן נעלה יותר מאשר השלימות שאלי' יכול הנברא להגיע מצד כחותיו (בתור נברא). וזהו כללות הענין ד„ברכת ה' היא תעשיר", היינו, שמצד המשכת „ברכת ה'" (באופן נעלה יותר מהכחות שניתנו לו בתור נברא), הרי עבודתו היא באופן של עשירות – בתכלית השלימות.

והמשכת ברכת ה' היא – לכל לראש בנוגע לענינים הקשורים עס ר"ה: כתיבה וחתימה טובה לאלתר בספרן של צדיקים, כי „ועמך כולם צדיקים".

ומר"ה נמשכת ברכת ה' על כל השנה כולה – בדוגמת ההמשכה מן

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

ה"ראש" לכל אברי הגוף (בהיות ה"ראש" מנהיגם) - היינו, שכל השנה כולה היא שנה טובה ובריאה, הן ברוחניות, ובדרך ממילא - בגשמיות, ובפשטות: בני חיי ומזוני ריחיי, הן ברוחניות והן בגשמיות.

ועד שזוכים לראות את העולם כולו במעמד ומצב דתכלית השלימות - בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד „לתקן עולם במלכות שדי”.

וכל זה תלוי במילוי שליחותו של הקב"ה ע"י כאו"א מישראל כדרוש, ובשמחה וטוב לבב - שע"ז זוכים לשנת גאולה אמתית ושלימה, במהרה בימינו, בהתחלת השנה ממש. * * *

יט. האמור לעיל קשור גם עם כללות הענין ד„יום השנה” (יאר' צייט" - שהרי התוועדות זו קשורה עם „יום השנה” לפטירת אמי מורתי. ובהקדים:

בנוגע לאופן ההנהגה בשנת האבילות - ישנם חילוקים בין שבעה, שלושים, וי"ב חודש, כמבואר ברמב"ם ובשו"ע, וכשם שבזמנים אלו חייבים להתנהג באופן מסויים, כמו כן לאחר זמנים אלו, אסור להתנהג באופן המורה על אבילות, כי זה מורה על ענין בלתי רצוי כו', כמובן מדברי הרמב"ם (ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ה).

[והרי ענינו של הרמב"ם הוא - „מורה נבוכים”, וכל הוראותיו, ובפרט ההוראות בספרו „משנה תורה”, „יד החזקה”, הם - כדי להורות כיצד צריכים להתנהג בכל ענין. וזהו גם הענין ד„מורה נבוכים” - כי קודם ידיעת ההוראה נמצאים במעמד ומצב ד„נבוכים”].

ואעפ"כ, ישנם מנהגים מיוחדים בנוגע ל„יארצייט” - גם לאחר שנת האבילות - מידי שנה בשנה.

והנה, כללות ענין ה„יארצייט” קשור ומורה על נצחיות הנשמה. זאת אומרת: אע"פ שכבר עברו כמה וכמה שנים מיום הפטירה, ובמשך כל הזמן לא היתה הנשמה מלוכשת בגוף גשמי בעוה"ז - הרי הנשמה היא נצחית. ולא זו בלבד שהיא נצחית בג"ע (ובמילא אין זה שייך להנהגת האדם בעוה"ז הגשמי), אלא נצחיות הנשמה היא באופן השייך גם להנהגת האדם במעשה בפועל, בעוה"ז הגשמי, בהיותו נשמה בגוף. ולכן, ישנם מנהגים מיוחדים (במעשה בפועל) ביום ה„יארצייט”, מידי שנה בשנה.

ולא זו בלבד שהמנהגים ד„יארצייט” ישנם מידי שנה בשנה (מצד נצחיות הנשמה), אלא יתירה מזו: משנה לשנה צריכים להוסיף בכל הענינים הקשורים עם ה„יארצייט”, בהתאם לכלל (בכל עניני קדושה) - „מעלין בקודש” (אע"פ שע"פ טבע מסתבר לומר שמשנה לשנה נחלש הזכרון כו').

וכאמור לעיל שכל ענינים אלו שייכים לא רק בנוגע לענינים רוחניים, שאינם שייכים לחלק הנשמה המלוכשת בגוף, אלא אדרבה: כתוצאה מענינים רוחניים אלו צריכה להיות הנהגת האדם במעשה בפועל (נשמה בגוף) באופן מסויים.

ב. והנה, כללות ענין ה"יארצייט" קשור עם ענין התשובה (המדובר לעיל בארוכה) – כמ"ש הרמב"ם (הל' אבל ספי"ג), יפשפש במעשיו ויחזור בתשובה. ובלשון הכתוב – „והחי יתן אל לבו“.

וכאמור לעיל שמשנה לשנה צריך להוסיף בכל ענינים אלו – היינו, אע"פ שכבר הי' אצלו הענין דשימת הלב כו', הנה מאחר שעברה שנה נוספת, בהכרח לומר שיכולה וצריכה להיות הוספה בכללות הענין ד„החי יתן אל לבו“.

והנה, ההתבוננות והשימת לב צריכה להיות בנוגע לאופן עבודתו של הנפטר (הקשור עם „יארצייט" זה), ובזה צריך להיות הענין ד„החי יתן אל לבו“ – ללמוד מאופן עבודתו והנהגתו כו'.

והנה, כאשר רוצים להתבונן בנוגע לאופן העבודה דבעל ה„יארצייט" – ישנם ריבוי ענינים שיכולים ללמוד מהם הוראות בעבודת ה'.

וכידוע מ"ש בספרי מוסר עה"פ „זה ספר תולדות אדם" – ש„תולדות אדם", היינו, כל מעשי האדם במשך ימי חייו, הם באופן ד„זה ספר" – היינו, שאפשר ללמוד כמה וכמה הוראות בנוגע למעשה בפועל (ע"פ מארז"ל „איזהו חכם הלומד מכל אדם"), בדוגמת לימוד הוראות מן ה„ספר“.

אבל אעפ"כ, לכל לראש צריכה להיות ההתבוננות (באופן ד„החי יתן אל לבו") בנוגע לאותם ענינים של בעל ה„יארצייט" שהשפעתם ותוצאותיהם הולכים ונמשכים גם עתה, ביום ה„יארצייט", ובימים הסמוכים – לפניו ולאחרייו.
כא. ובנוגע לעניננו:

בשנים האחרונות ישנה אפשרות ללמוד את תורתו וספריו של אאמו"ר (מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש) – לאחר שדנפסו ספרים אלו.

והלימוד בספרים אלו [באופן המתאים – ככל עניני התורה – שצריכים ללמוד „באימה וביראה ברתת ובזיע", ובאופן שהלימוד מביא לידי מעשה בפועל] – הוא בזכות של אמי מורתי (בעלת ה„יארצייט"):

כאשר אאמו"ר נשלח לעיר גלותו – לא הי' ביכלתו להשיג דיו עבור כתיבת חידושי תורה. והדבר עלה בהשתדלותה של אמי מורתי – שהיתה יוצאת לשדה ואוספת מיני עשבים, ועשתה מהם חומר כעין דיו שרישמו ניכר על גבי הנייר, ועי"ז הי' אאמו"ר יכול לכתוב את חידושי בתורה.

חידושים אלו כתבם אאמו"ר על גבי גליונות הספרים שהיו ברשותו (לאחרי שאמי מורתי הורשתה לבוא ולהיות עמו בעיר גלותו, שאז הביאה אלו ספרים אלו), וכן על מספר מצומצם של פיסות נייר שהיו ברשותו (כמדובר כמ"פ שמפני צמצום הנייר והדיו הוכרח אאמו"ר לכתוב את חידושי בקיצור הכי נמרץ). ולאחרי הסתלקות אאמו"ר שמרה אמי מורתי על ספרים וכתבים אלו, ולקחה אותם עמה, ועי"ז – הגיעו ספרים וכתבים אלו לכאן וכו'.

ומובן בפשטות גודל מסירת נפשה על ענין זה, עד לכדי סכנת נפשות ממש – כי אם היו מוצאים אצלה ספרים וכתבים אלו, היו יכולים להושיבה בבית האסורים ללא כל חקירה ודרישה – כנהוג במדינה ההיא שכאשר לא

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

יודעים אודות מהותו של אדם, הנה לכל לראש מחליטים שאינו בחזקת כשרות, ומושיבים אותו בבית האסורים, ולאחרי משך זמן – כאשר יהי' להם זמן פנוי – ינהלו חקירה ודרישה לברר מה נאמר באותם כתבים, ואז יחליטו אם הדברים הם נגד המלוכה או לא, ובהתאם לזה יחליטו את פסק דינם!

ויתירה מזו: האמור לעיל אודות הנהגת מדינה ההיא – הרי זה כאשר מדובר בנוגע לכל אדם חפשי, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות אשתו של אדם שנגזר עליו עונש של גלות לכמה שנים, והופקדה עליו שמירה מיוחדת כו', וזאת – משום שפירשו את פעולותיו בהפצת היהדות כפעולות שהם נגד המלוכה, ולכן, גם אשתו חשודה באותם ענינים!

ובפרט ששם משפחתה בלבד (,,שניאורסאהן") הי' מספיק כבר כדי להסגירה כו' – מעין „תעודה” שמקומו של אדם זה (הנושא שם זה) הוא בבית מיוחד כו', ואסור לתת לו ללכת לחפשי, ועאכו"כ שאסור לתת לו לצאת מן המדינה.

ועפ"ז מובן גודל הסכנה שהיתה כרוכה בשמירתה על כתבים אלו, ולקחתם עמה מעבר לגבול המדינה – כי ע"פ טבע לא היתה שום אפשרות שיוכלו להוציא כתבים אלו ממדינה ההיא, כי בפשטות היו עורכים אצלה חיפוש כו', ובפרט ע"פ האמור לעיל אודות שם משפחתה.

[ואע"פ ששינו את שמה ב„דרכון” כדי שתוכל לצאת מהמדינה ההיא – הרי התועלת שבשינוי השם היתה יכולה להועיל רק ביחס לפקידים הנמוכים, כי אלו שעמדו בראש הנהגת המדינה ההיא ידעו אודות זיוף הדרכונים וכו'. ומה שנתנו לצאת ממדינה ההיא – הרי זה משום שהחליטו שלא להסב את תשומת לבם לדבר זה, וטעם הדבר – כי „לב מלכים ושרים ביד ה'", וכמ"ש „רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום"].

ומבלי הבט על גודל הסכנה שבדבר – השתדלה בשמירת הכתבים והוצאתם מעבר לגבול המדינה, וכתוצאה מהשתדלותה הגיעו הכתבים לכאן (לאחרי זמן), ונדפסו באופן שכאו"א יכול ללמוד בספרים אלו.

וע"פ מארז"ל (ב"ק צב, ב), „חמרא למרי' וטיבותא לשקיי” – מובן, שהלימוד עתה בספרים אלו הוא – בזכותה, באופן ד„פעולה נמשכת” מהשתדלותה בימים ההם.

ומובן שזכות זו מוסיפה בכללות הענין דעליית הנשמה לדרגא נעלית יותר מדרגתה הקודמת.

כב. ההוראה מכל האמור לעיל – „והחי יתן אל לבו”:

כאשר צריכים לפעול בענין מסויים (בהתאם להוראות התורה), ורואים שע"פ טבע הרי זה דבר בלתי אפשרי [ולא רק שנדמה לו כן, מפני היותו בעל „מרה שחורה” בטבעו, אלא רואים זאת במוחש ע"פ ההנהגה שהיתה בשנה שעברה, לפני שנתיים כו', ובדור שלפנ"ז כו'] – אין להתפעל מזה כלל, אלא צריכים להמשיך ולעסוק בענין זה, עד שסוכ"ס יצליחו לפעול ענין זה בתכלית השלימות.

וגם כאשר רואים שבמשך חמישים שנה, „יובל” שנים [שע"פ תורה הרי

זה נקרא בשם „עולם“], לא הצליחו לפעול ענין מסויים – בדוגמת הענין האמור לעיל, שבמשך ריבוי שנים לא הצליחו לצאת מגבולות המדינה ההיא אלא יחידי סגולה בלבד, ורק ללא כתבים וכיו"ב, וא"כ, ע"פ טבע אין סיכויים כלל שיתנו לצאת לאשה מבוגרת הנושאת עמה כתבים וכו' – למדים אנו מהנהגת בעלת ה„יארצייט“ [„זה ספר תולדות אדם“] שאין להתפעל מכל הקשיים שבדבר כו'.

ובפשטות: כאשר באים אליו עם בקשה שישתדל לפעול בענין מסויים שע"פ דרך הטבע לא נראים סיכויים להצליח בזה – יכול לחשוב שלא כדאי לעסוק בענין זה, כי חבל לעזוב באמצע התעסקותו בענין שיכול לפעול בנקל, או ע"י מעט השתדלות, ולעסוק בענין שע"פ טבע לא נראים סיכויים להצליח בזה (כי המעשה הוא העיקר) – הנה על זה מסבירים לו שכל דבר הוא בהשגחה פרטית (כי יש בעה"ב לבירה זו), ומאחר שהגיעה אליו הידיעה שישנו דבר הדורש תיקון (או שלימות וכיו"ב), הרי זו הוראה שעליו לעסוק בתיקון הדבר, ואין זמן לעריכת חשבונות כו', כי לכל לראש עליו למלא את שליחותו של הקב"ה!

כאשר עוסק בפועל בענין זה – צריכים להיות דבריו באופן של מדידה והגבלה, כי מצד חושך הגלות וזקוקים לדבר עם אנשים מסויימים כדי לפעול ענין זה, וכדי שדבריו יפעלו פעולתם אצל אותם אנשים, צריך לדבר באופן של מדידה והגבלה; אבל החיות שלו בענין זה (מצד נשמתו כו') היא באופן שלמעלה מכל חשבונות, מדידות והגבלות, בידעו שזוהי שליחותו של הקב"ה.

ומסיפור הנ"ל למדים שכאשר יהודי מחליט באמיתית להתנהג ע"פ הוראות התורה מבלי להתפעל משום קשיים, מניעות ועיכובים – הרי בודאי שמצליח בזה. יתכן אמנם שהדבר יקח משך זמן, חודש, שנה ויותר, אבל סוכ"ס יצליח לפעול זאת, כי זוהי שליחותו של הקב"ה – והוא זוכה למלא שליחות זו – ו„דבר אלקינו יקום לעד“.

וההצלחה והתועלת שבענין זה אינה עבור היחיד בלבד, אלא גם עבור הרבים – בדוגמת הסיפור הנ"ל שע"י התעסקותה בשמירת הכתבים באופן של מסירת נפש, פעלה תועלת עבור הרבים – הוספה בלימוד התורה בכלל, ובמיוחד בנוגע ללימוד פנימיות התורה, „דע את אלקי אביך“, שע"ז נפעל הענין ד„עבדה בלבב שלם“ – כללות הענין דלימוד התורה וקיום מצוותי'.

וכל זה נפעל באופן דיציאה מן המיצר אל המרחב – היינו, שלאחרי כללות הענין ד„מן המיצר“, כתיבת חידושי תורה בעיר גלות, ואח"כ שמירת הכתבים תוך כדי מסירת נפש כו' – נפעל הענין ד„במרחב“, היינו, לימוד מתוך מרחב אמיתי, הן בגשמיות והן ברוחניות (ואין הדבר תלוי אלא ברצונו של כאו"א).

כג. והנה, ע"פ תורת הבעש"ט שכל דבר שיהודי שומע או רואה הרי זה הוראה בעבודתו לקונו – מובן, שמיפור הנ"ל ישנה הוראה ולימוד עבור כאו"א ששמע עתה (או ששמע כבר בעבר) סיפור זה, ועליו לדעת שהכוונה היא אמנם אליו – בפועל ממש:

כאשר יהי' אצלו (לאחרי זמן) מקרה דומה – עליו לדעת שאין לו להתפעל

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

מזה, הוא צריך רק לברר כיצד צריכה להיות הנהגתו ע"פ „תורת אמת“, ולעסוק בזה ללא כל חשבונות ומדידות והגבלות.

וכאמור לעיל שכדי לפעול בעולם (בהיותו במעמד ומצב ד, „תחתון“) – עליו לפעול באופנים המתאימים למדידת והגבלת העולם; אבל החיות והתוקף שבעבודתו צריכים להיות באופן שלמעלה מחשבונות ומדידות והגבלות, בידעו שעיי"ז ממלא את שליחותו של הקב"ה.

וכאשר עבודתו היא באופן האמור – נפעל עיי"ז תועלת לרבים: הן בנוגע לבנ"י, והן בנוגע לאוה"ע – כי מאחר שבנ"י נצטוו לפעול על כל אוה"ע בנוגע לקיום ז' מצוות ב"נ, מובן, שכאשר נוסף שלימות בעבודת בנ"י, נוסף גם בפעולת והשפעת בנ"י על אוה"ע.

ועיי"ז פועלים בכל העולם כולו ש, ידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, וכתוצאה מזה מתנהגים גם אוה"ע ע"פ רצון הקב"ה – קיום ז' מצוות דב"נ, ואופן הקיום אינו משום שכך מחייב השכל האנושי, אלא משום שזהו ציווי הקב"ה, בורא העולם ומנהיגו. כד. ואם הדברים אמורים בנוגע לכל המדינות שבעולם, הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע למדינה זו – כידוע שהתייסדות מדינה זו באה כתוצאה מהרדיפות בנוגע לענייני אמונה ודת שהיו במדינות אחרות, היינו, אותם אנשים שסבלו מרדיפות בנוגע לענייני אמונה ודת, ברחו ממדינות ההם וייסדו מדינה זו, כדי שיוכלו לחיות במנוחה ע"פ אמונתם ודתם.

וכפי שרואים במוחש שכאשר שואלים את תושבי מדינה זו אודות אמונתם, אם הם מאמינים בבורא העולם או שמאמינים ב„כחם ועוצם ידם“ – עונים הם שבודאי מאמינים הם בבורא העולם, ויתירה מזו: אפילו על גבי שטרות הכסף של מדינה זו נדפס „באלקים אנו מאמינים ובוטחים“ (ובודאי שאין זה באופן ד, כחי ועוצם ידי“).

וכמדובר פעם בארוכה שהפירוש האמיתי דפתגם זה הוא – לא רק ענין של אמונה בלבד, אלא תוכן החיים מיוסד ומבוסס על אמונה ובטחון גמור בבורא העולם.

ומאחר שענין זה נדפס אפילו על שטרות הכסף דמדינה זו, הרי עאכו"כ שנקל ביותר לפעול זאת בנוגע לעניינים שאינם גשמיים וחומריים בדוגמת הכסף.

וכל זה בנוגע למדינה זו במיוחד – ומאחר שלמדינה זו ישנה השפעה (בהשגחה פרטית) על שאר המדינות, ואפילו המדינה הידועה חייבת להתחשב – ומתחשבת בפועל – בהנהגת מדינה זו (בנוגע לכמה עניינים), מובן, שמדינה זו צריכה לנצל את השפעתה על העולם כולו בנוגע לענין האמונה בבורא העולם.

וענין זה נפעל עיי"ז שבנ"י ממלאים את שליחותם ותפקידם – לפעול על כל תושבי המדינה שמה שנדפס על גבי שטרות הכסף אודות אמונה בבורא העולם (לא ישאר רק בדפוס במקום מסוים, אלא שענין זה) יחדור ויפעל בנוגע לחיים היום-יומיים של כל תושבי המדינה – עיי"ז חינוך הילדים והילדות ברוח של אמונה ובטחון גמור בבורא העולם.

וכאמור לעיל שבנ"י ממלאים את תפקידם ושליחותם באופן המתאים, ומתוך שמחה וטוב לבב - כי כאשר „שליח“ ממלא את שליחותו כדרוש, הרי יש לו את כל הכח והתוקף של ה„משלח“, ועד ש„שלוcho של אדם (העליון) כמות“, ומאחר ש„עוז וחדוה במקומו“, מובן שמילוי השליחות נעשה מתוך שמחה וטוב לבב.

ועוסקים בכל האמור לעיל באופן דמוסיף והולך, „מעלין בקודש“ - עד שפועלים שכל העולם כולו יהי' כלי ראוי ומקום מתאים עבור דירה לו ית',

במהרה בימינו ממש. * * *

כה. נהוג לערוך סיום מסכת ביום ה„יארצייט“. ובעמדתנו בימים הסמוכים ליוהכ"פ - מן הראוי לערוך סיום על מסכת „יומא“, כידוע שבכמה מקומות נקראת מסכת „יומא“ בשם „מסכת כיפורים“, היות שבמסכת זו מבוארים בארוכה כל הענינים הקשורים עם יוהכ"פ. ולהעיר גם ש„יומא“ פירושו - יום המיוחד והידוע, „אחת בשנה“ (יוהכ"פ).

ומאחר שכבר נערכו בעבר סיומים על מסכת יומא - ייערך עתה סיום על מסכת יומא בירושלמי, כולל - ביאור החילוקים שבין הבבלי לירושלמי.

[והסיום על מסכת יומא בירושלמי - הרי זה בהמשך ובקשר עם המאמר חסידות [מיוסד על מאמרי רבותינו נשיאנו] שנאמר בר"ה (התחלת עשי"ת) - ד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול גו', שבסיום פסוק זה נאמר „והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים“].

כו. בסוף מסכת יומא בירושלמי מדובר אודות מצות הוידידי ביוהכ"פ, ושם: „תני צריך לפרוט את מעשיו (ואין מספיק לומר באופן כללי „חטאתי עויתי ופשעתי“) - דברי ר' יהודה בן בתירה (ולכמה גירסאות - ר' יהודה בן בבא). ר' עקיבא אומר אין צריך לפרוט את מעשיו“.

ובסיום המסכת נאמר: „כתיב מקוה ישראל ה' וגו', מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. וכן אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם“.

ובזה ישנם כמה דיוקים:

(א) במשנה שם נאמר: „אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו', ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל“. ואינו מובן: מדוע בגמרא הובאו פסוקים אלו בסדר הפוך - „כתיב מקוה ישראל ה' וגו', מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל“, ולאח"ז ממשיך: „וכן אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'“?

(ב) במשנה מובא רק התחלת הפסוק - „וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'“. ועד"ז במשנה בבבלי - „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם“. וא"כ - מדוע בגמרא מובא גם סיום הפסוק - „וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם“?

ועד"ז ישנם עוד כמה דיוקים - שיתיישבו ע"פ הביאור דלקמן.

כז. והנה, בנוגע לפלוגתא אם צריך לפרט את חטאיו - פסק הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ג): „וצריך לפרוט את החטא, שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלקי זהב". וכן פסק בשו"ע אדה"ז (או"ח סתר"ז ס"ד) - „לכתחלה נכון לפרט את החטא כו".

וידועה הקושיא (המוכנת במפרשי הרמב"ם): ישנו כלל ש„הלכה כר' עקיבא מחבירו". ומאחר שבענין זה ישנה פלוגתא בין ר' עקיבא לר' יהודה בן בתירה (ר' עקיבא לעומת חבירו) - מדוע פסק הרמב"ם ש„צריך לפרוט את החטא" - דלא כר"ע, היפך הכלל שהלכה כר"ע מחבירו?! וא' הביאורים בזה (כסף משנה שם):

בבבלי (יומא פו, ב) איתא: „א"ר יהודה רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח, לא קשיא, הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם". והרי בהכרח לומר שדברי רב הם לשיטת ר' יהודה בן בבא, „דאילו לר"ע, אפילו מפורסם נמי לא, דהא חטא העגל מפורסם הוה, ואפילו הכי אמר עלי' אשרי נשוי פשע, ודריש לזיעשו להם לדרשא אחריתי, אלא ודאי כר' יהודה בן בבא איתא. וכיון דסבר רב כוותי' הכי נקטינן". זאת אומרת: אע"פ שכאשר לומדים את הסוגיא בירושלמי מסתבר לפסוק שאין צריך לפרוט את החטא, כי הלכה כר"ע מחבירו, אעפ"כ, היות שבבבלי מצינו שקו"ט (אודות דברי רב - ש„רב תנא ופליג") המתאימה לדעת ר' יהודה (שצריך לפרוט את החטא) - לכן פוסק הרמב"ם כדברי ר' יהודה, בהתאם לסוגיא בבבלי.

[אבל ביאור זה עדיין אינו מספיק - כי אם נאמר שפס"ד הרמב"ם מיוסד על דברי רב יהודה בשם רב שבבבלי, אינו מובן: מדוע אין הרמב"ם מזכיר את החילוק שבין חטא מפורסם לחטא שאינו מפורסם - שזהו תוכן דברי רב יהודה שם].
ועפ"ז מובן שבענין זה ישנה פלוגתא בין הבבלי לירושלמי:

רב יהודה הי' כל ימיו בבבל - כמובן מדברי הגמרא (כתובות קי, סע"ב ואילך) „אמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם". ורב (שבשמו אמר רב יהודה את המימרא שבבבלי הנ"ל) הי' אמנם גם בבבל וגם בא"י, אבל היות שמדובר כאן אודות מאמרו של רב יהודה בשם רב, מובן, שמאמרו של רב נאמר בעת שהותו בבבל, ששם שמע ממנו רב יהודה מאמר זה.

ומאחר שכל השקו"ט שבבבלי לא הובאה כלל בירושלמי,

[ואע"פ שחתימת תלמוד ירושלמי (ע"י ר' יוחנן) היתה לערך מאה שנה קודם חתימת תלמוד בבלי - הרי רב הי' חבירו של ר' יוחנן, ומצינו בירושלמי מאמרו של רב, ואעפ"כ לא הובאה שקו"ט הנ"ל (דבריו של רב) בירושלמי].

מובן, שבענין זה ישנה פלוגתא בין שיטת הבבלי לשיטת הירושלמי: לשיטת הבבלי צריך לפרוט את החטא (אלא שבזה ישנו חילוק בין חטא מפורסם לחטא שאינו מפורסם), ולשיטת הירושלמי (לדעת ר"ע - שהלכה כר"ע מחבירו) אין צריך לפרוט את החטא.

כח. והנה, כאשר מצינו פלוגתא בין הבבלי לירושלמי - צריכים לכל לראש להבין את הטעמים והסברות שבפלוגתא זו, ולאח"ז - למצוא את הצד השווה והסברה המשותפת בין פלוגתא זו לפלוגתות נוספות שבין הבבלי לירושלמי - לשיטתייהו אולי (כדלקמן).

הביאור בטעם הפלוגתא אם צריך לפרוט את החטא או שאינו צריך לפרוט את החטא - דהרי בהכרח לומר שיש סברא לכאן ולכאן, כי „אלו ואלו דברי אלקים חיים“:

המעלה דפירוש החטא היא - מצד התועלת שמביא הדבר בענין התשובה. דהנה, כללות ענין התשובה הוא - חרטה על העבר וקבלה טובה להבא, היינו, שלהבא לא יעבור עוד על עבירה זו, גם כאשר מדובר „באותה אשה באותו פרק באותו מקום“ (יומא שם). ועפ"ז מובן שפירוש החטא מועיל ומסייע לעבודת התשובה בשלימותה, כי החרטה והתשובה היא על חטא פרטי זה. משא"כ כאשר היודי הוא באופן כללי - „חטאתי עויתי ופשעתי“, ומכאן ולהבא מקבל על עצמו להתנהג באופן המתאים - שאז התשובה היא באופן כללי.

אבל לעומת זאת - ישנו גם חסרון בפירוש החטא (נוסף על כללות הענין „שאינן זה כבוד המקום שמגלה לרבים שחטא נגדו“, כי מצד כבוד המקום צ"ל „כסוי חטאה“):

ידועה האזהרה שאסור לומר לבעל תשובה „זכור מעשיך הראשונים“. והנה, כאשר רואה שחבירו מתוודה ומכה בידו על החזה כו', הנה כל זמן שאינו מפרט את חטאיו אלא מתוודה באופן כללי („חטאתי עויתי ופשעתי“) - לא קשה כל כך לשומע להתגבר ולהזהר שלא לומר לו „זכור מעשיך הראשונים“ (למרות שידוע שחטא).

אבל כאשר מפרט את חטאיו כו', ומתוודה ואומר שבמקום פלוני עשה מעשה פלוני וכו' - הנה כאשר חבירו שומע את כל פרטי חטאיו, קשה לו להתגבר על פיתויי היצר ולא לומר לו „זכור מעשיך הראשונים“.

[וכמבואר בתניא (פ"א) - על יסוד המבואר בבבלי ובירושלמי - שהדרגא ד„ולבי חלל בקרבי“, „שאינן לו יצה"ר כי הרגו בתענית“ (דרגת דוד המלך), וכן הדרגא ד„ומצאת את לבבו נאמן לפניך“ (דרגת אברהם אבינו) - שייכת רק ליחידי סגולה. אבל אצל רוב בני האדם ישנו יצה"ר כו'.]

ומאחר שעבודת ה' צריכה להיות באופן שלא יבוש מפני המלעיגים - הנה כדי לשלול אצל הבעל תשובה את ענין הבושה (שלא יאמרו לו „זכור מעשיך הראשונים“), מסתבר לומר שלא יפרט את החטא. כט. ועפ"ז מובן שהחילוק שבין ב' הסברות (לפרט את החטא, או שלא לפרט את החטא) הוא - אם מתחשבים רק במעמד ומצב ההוה, או שלוקחים בחשבון את המעמד ומצב העלול לבוא (כתוצאה מהפעולה בהוה) בעתיד:

כאשר מתחשבים רק במעמד ומצב שבהוה - צריך לפרט את החטא, כי עי"ז ישנה תועלת בעבודת התשובה - בהוה. אבל כאשר מתחשבים גם במעמד ומצב שיהי' בעתיד - אין צריך לפרט את החטא, כי אע"פ שבהוה נוסף עילוי בעבודת התשובה, הרי כתוצאה מזה יהי' בעתיד החסרון שחבירו יבייש אותו ויאמר לו „זכור מעשיך הראשונים“.

וזוהי הפלוגתא שבין הבבלי לירושלמי:

לדעת הבבלי מכריע המצב בהוה, ולכן צריך לפרט את החטא - מצד העילויי שבעבודת התשובה בהוה. אבל לדעת הירושלמי דנין גם אודות המצב בעתיד, ולכן אין צריך לפרט את החטא - כדי שחבירו לא יבייש אותו ויאמר לו „זכור מעשיך הראשונים“.

ל. והנה, מצינו פלוגתא נוספת בין הבבלי לירושלמי - ולשיטתיהו אזלי (כדלקמן):

איתא במשנה (סוף תענית): „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוהכ"פ שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו כו' וחולות בכרמים וכו'“.

ובגמרא שם: „ת"ר בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, ובת סגן מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט. וכל ישראל שואלין זה מזה, כדי שלא יתבייש מי שאין לו“.

וזוהי שיטת הבבלי - שסדר השאלה הוא שכל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה, שהרי מלך קודם לכהן גדול, כה"ג גדול מסגן וכו'.

אבל בירושלמי איתא: „בתו של מלך שואלת מבתו של כהן גדול, בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך“ . זאת אומרת: שיטת הירושלמי היא שכל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה - „בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך“, ומזה מוכן שבת סגן שואלת מבת כהן גדול וכו' (ורק בת מלך שואלת ממי שלמטה ממנה - כי אי אפשר באופן אחר, מאחר שהמלך הוא בדרגה הכי נעלית).

ביאור הדברים (ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1337):

כאשר בתו של כה"ג שואלת מבתו של מלך - יש לה רגש של בושה כלפי בתו של המלך, מאחר שהיא זקוקה לקבל ממנה (ואינה נותנת לה מאומה). אבל כאשר בתו של כה"ג שואלת מבת סגן (שלמטה ממנה) - אין לה רגש של בושה, כי עי"ז שבת כה"ג מקבלת („כלי לבן“) מבת סגן, הרי היא נותנת לבת סגן ענין מסוים - הנאה מזה שלבושה (של בת סגן) נתקבל אצל בת כה"ג (שלמעלה ממנה) והיא משתמשת בלבוש זה, ולכן מתבטל רגש הבושה שמפני השאלה.

[דוגמא לדבר: „הילך מנה ואקדש אני לך כו' מקדשת כו' באדם חשוב כו' דבהאיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרא ומקניא לי נפשה" (קידושין ז, א). ועד"ז בעניננו: כאשר בת כה"ג מקבלת ולובשת את בגדי' של בת סגן - נחשב הדבר לכבוד עבור בת סגן. ולכן, אין בת הכה"ג מתביישת לשאול מבת סגן, כי כשם שהיא מקבלת דבר מבת סגן, מקבלת בת הסגן ממנה דבר מסוים].

וכל זה - כאשר מדברים אודות המצב בהוה - רגש הבושה בעת שאלת הבגדים. ומאחר ששיטת הבבלי היא שהמצב בהוה מכריע - לכן, סדר השאלה הוא שכל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה, שאז נשלל רגש הבושה שבשאלה, כי השאלה עצמה (מזו שלמטה ממנה) נחשבת לנתינת הנאה ורגש של כבוד לזו שמשאלה את הבגדים.

פארברענגען עם הרבי

אבל כאשר מתחשבים גם עם המצב בעתיד – צריכה כל אחת לשאול מזו שלמעלה ממנה (,בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך", ועד"ז בת סגן מבת כה"ג וכו'), כי ע"י השאלה מזו שלמעלה ממנה תקבל בגדים נאים ומשובחים יותר, וזה יביא תועלת בעתיד – בנוגע לכללות ענין השידוכין.

ומאחר ששיטת הירושלמי היא שצריכים להתחשב גם עם המצב שיהי' בעתיד – ולכן סובר הירושלמי ש,בתו של כה"ג שואלת מבתו של מלך", היינו, כדי שתהי' התועלת שבענין השידוכין בעתיד, כדאי לסבול את רגש הבושה בהוה (רק לשעה קלה) – בזה שהיא רק מקבלת מזו שלמעלה ממנה, ואינה יכולה ליתן לה מאומה.

ועפ"ז מובן שגם בענין זה אזלי הבבלי והירושלמי לשיטתייהו – היינו, ששיטת הבבלי היא שצריכים להתחשב עם המצב בהוה, ולשיטת הירושלמי צריכים להתחשב גם עם המצב בעתיד (ועד שהמצב בעתיד יכול להכריע לעומת המצב בהוה).

לא. לכאורה אפשר לבאר זאת באופן הפכי:

כאשר מתחשבים במצב ההוה בלבד – צריכה כל אחת לשאול מזו שלמעלה ממנה (בת כה"ג מבת מלך וכו'), כי אז היא מקבלת בהוה בגד נאה ומשובח יותר. אבל כאשר מתחשבים גם במצב שיהי' בעתיד – צריכה כל אחת לשאול מזו שלמטה ממנה, כי ע"י השאלה מזו שלמטה ממנה, נשלל רגש הבושה (כנ"ל בארוכה), ורגש הבושה (שישנו כאשר כל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה) הוא דבר הנמשך גם בעתיד, כי בכל עת שבת כה"ג רואה את בת המלך שממנה שאלה בגדים אלו, מתעורר אצלה מחדש רגש הבושה.

אבל אם נאמר באופן זה – הרי הבבלי והירושלמי לא אזלי לשיטתייהו, ואדרבה: בסוגיא אחת משמע ששיטת הבבלי היא שמתחשבים עם ההוה בלבד, ושיטת הירושלמי היא שמתחשבים גם עם העתיד, ובסוגיא אחרת משמע להיפך!

ולכן, כדי שסברת הפלוגתא בין הבבלי לירושלמי תהי' סברא אחידה ומתאימה בב' הסוגיות הנ"ל – בהכרח לבאר באופן האמור לעיל (ס"ל), שמצד מצב ההוה צריכה כל אחת לשאול מזו שלמטה ממנה, ומצד מצב העתיד צריכה כל אחת לשאול מזו שלמעלה ממנה.

לב. ויש להוסיף עוד נקודה בביאור הסברא שיש מקום להתחשב בהוה במצב שיהי' בעתיד – למרות שמצב זה יהי' בפועל רק בעתיד:

דובר פעם בארוכה (לקו"ש ח"ו ע' 70 ואילך) אודות פלוגתת ב"ש וב"ה אם, "אזלינן בתר בכח" או, "אזלינן בתר בפועל" – כפי שזה מתבטא בפלוגתתם בכמה ענינים, ולדוגמא: בנוגע למצות נרות חנוכה – לדעת ב"ש נקבע מספר נרות חנוכה, כנגד ימים הנכנסין", כי, "אזלינן בתר בכח", ולדעת ב"ה נקבע מספר נרות חנוכה, כנגד ימים היוצאין", כי, "אזלינן בתר בפועל".

דהנה, כל דבר שבא, בפועל ישנו כבר לפני"ז, בכח", ומפני היותו כבר, בכח" – ישנה סברא לומר שאפשר להתחשב עם מציאות הדבר כפי שהוא, בכח", ויתירה מזו: לדעת ב"ש הנה כאשר הדבר נמצא, בכח" יש לו חשיבות,

גדולה יותר, ולכן, ישנם דברים מסויימים הנקבעים ע"פ מציאות הדבר כפי שהוא, „בכח“, ולא כפי שבא אח"כ „בפועל“.

ועד"ז מובן בנוגע לענינו – הוה ועתיד:

מציאות הדבר כפי שתהי' בעתיד ישנה כבר גם בהוה, אלא שבהוה הרי זה עדיין „בכח“ בלבד. והנה, לולי היות העתיד במציאות ההוה „בכח“ עכ"פ, לא הי' מקום לומר שיש להתחשב בהוה במציאות העתיד; אבל היות שמציאות העתיד נמצא „בכח“ בהוה – סובר הירושלמי שיש להתחשב בהוה במציאות העתיד, ויתירה מזו: יתכן שדבר חשוב יותר בעתיד יכריע דבר קל יותר בהוה. לג. בנוגע לפלוגתא הבבלי והירושלמי אודות פירוט החטא – אפשר לבאר זאת בעומק ובפנימיות יותר. ובהקדים:

בעבודת התשובה ישנם כמה דרגות: תשובה מיראה (שאז „זדונות נעשות לו כשגגות“), ותשובה מאהבה (שאז „זדונות נעשות לו כזכיות“) – כמבואר בגמרא (יומא שם). וידוע ביאור הרצ"בי שגם בתשובה מאהבה ישנם ב' דרגות כו'.

ובפרט ע"פ המבואר בלקו"ת (בלק כג, ב ואילך) ש, יש שלשה מיני תשובה, והם מרומזים בפסוק „סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו“. ובהתאם לזה – מנהג חב"ד להדליק בשבת שובה ג', „תשובה ליכט“.

ומבאר שם (עה, ב) שבפרטיות יותר ישנם ד' דרגות בתשובה – כי ב' הדרגות כלליות דתשובה תתאה ותשובה עילאה מתחלקות (כל א' מהן לב' דרגות: תשובה ובעל תשובה, כמבואר שם בארוכה).

והנה, גם כאשר עבודת התשובה היא בדרגא התחתונה – תשובה מיראה בלבד, הרי הוא מקיים את המ"ע דתשובה בשלימות, והראי': חיוב הבאת הקרבן צ"ל בד בבד עם ענין התשובה, היינו, שצ"ל שב מידיעתו, ולולי זאת אינו יכול להקריב קרבן (דהוי חולין בעזרה). ומאחר שחיוב והבאת הקרבן הוא גם כאשר התשובה היא מיראה בלבד, מובן, שע"י תשובה מיראה בלבד מקיים כבר את המ"ע דתשובה בשלימות.

ועיקר החידוש בזה הוא – לא זו בלבד שתשובתו מתקבלת למעלה, ועד ש, אין מזכירין לו דבר וחצי דבר כיום הדין (אגה"ת פ"ב), אלא יתירה מזו: עבודת התשובה שלו היא בתכלית השלימות, עד ש, יעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב).

זאת אומרת: למרות שישנם כמה דרגות בתשובה (כנ"ל), ואין זה ענין של „כמות“ בלבד, אלא הם דרגות חלוקות ב, „איכות“ התשובה.

[דהרי החילוק שבין תשובה מיראה לתשובה מאהבה, הוא חילוק „איכותי“ מן הקצה אל הקצה: ע"י תשובה מאהבה, ש, זדונות נעשות לו כזכיות – הרי הוא נמצא בעולם שכולו „אור“ ו, זכיות; משא"כ כאשר התשובה היא מיראה בלבד, שאז „זדונות נעשות לו כשגגות“ – הרי הוא נמצא עדיין במקום החושך, כידוע שהשגגות „הן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה“ (אגה"ק סכ"ח).]

אעפ"כ, כללות מצות התשובה היא מצוה אחת בלבד – כמבואר באגה"ת

פארברענגען עם הרבי

(פ"א) בשם הרמב"ם והסמ"ג שעיקר מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא והוידוי ובקשת מחילה (למרות שלדעת הרמב"ם נמנה רק ענין הוידוי במנין המצוות). ובכללות - הרי זו מצוה אחת בלבד.

לה. והביאור בזה:

ידוע הכלל ש"מצוה גוררת מצוה", ולכן, אחרי שעשה תשובה מיראה, בודאי שיגיע לדרגות התשובה שלמעלה מזה, ועד שיגיע לדרגה הנעלית ביותר שבעבודת התשובה.

ובמכ"ש וק"ו: כאו"א מישראל הוא בחזקת כשרות, ועאכו"כ, בעל תשובה, שמעלתו גדולה יותר ממעלת הצדיק - כפי שמבאר הרמב"ם בשמונה פרקים שלו (בהקדמה למסכת אבות) שישינה מעלה באדם הכובש את יצרו ומושל בנפשו לגבי החסיד המעולה שאין יצרו מתאוה כלל לדברים בלתי רצויים. ובפשטות: היות שהבעל תשובה בא לידי נסיון ועמד בו כו', יודעים כבר כיצד תהי' הנהגתו כאשר יבוא לידי נסיון נוסף. משא"כ בנוגע לצדיק שלא נתנסה מעולם כענינים אלו.

וא"כ, כאשר מדברים אודות, בעל תשובה, הנה גם כאשר עשה תשובה מיראה, הרי בודאי שסוכ"ס יגיע בעבודתו לדרגת התשובה הכי נעלית.

והנה, מצינו בכמה ענינים את המושג ד, נידון על שם סופו" [למרות שישינו כלל, אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה" (ר"ה טז), וזאת - אפילו כאשר מדובר אודות ענינים בלתי רצויים (ראה סנהדרין עב, א), ועאכו"כ בנוגע לעניני טוב וקדושה - כי מרובה מדה טובה ממדת פורעניות כו'.

ועפ"ז מובן שלא זו בלבד שבעתיד יגיע לדרגת התשובה הכי נעלית, אלא כבר בהוה יש אצלו (בכח" עכ"פ) את כל העילויים שבעבודת התשובה, מאחר שנידון עתה (בהוה) על שם סופו (בעתיד).

בסגנון אחר קצת:

תשובה מיראה כוללת (בכח") את עבודת התשובה מאהבה. תשובה תתאה כוללת תשובה עילאה, ואפילו הדרגה הכי נעלית שבתשובה עילאה - בעל תשובה עילאה - נכללת בתשובה תתאה.

וע"ד המבואר בכ"מ בנוגע לענין היראה - שאע"פ שישינו כמה דרגות בענין היראה, יראה תתאה ויראה עילאה וכו', הרי לכולם ישנו שם אחד כללי, וכל הדרגות שביראה כלולים בבחי' יראה תתאה.

ועפ"ז מובן שגם כאשר עבודת התשובה היא בדרגה התחתונה - הרי התשובה היא בשלימות, כי נידון ע"ש סופו, ובודאי שסוכ"ס יגיע לדרגת התשובה באופן הכי נעלה, ויתירה מזו: מה שבעתיד (ע"ש סופו) יגיע לדרגה הכי נעלית שבתשובה, הרי זה כבר, בכח" בהוה.

לה. והנה, החילוק שבאופן עבודת התשובה, אם צריך לפרט את החטא או שאין צריך לפרט את החטא - תלוי באופן עבודת התשובה, אם התשובה היא מיראה או שהתשובה היא מאהבה.

והביאור בזה:

כאשר עבודת התשובה היא מיראה בלבד, ישנם חילוקים בענין התשובה לפי ערך חומר החטא: על חטא שענשו קל הרי גם התשובה היא קלה, ועל חטא שענשו חמור – נדרשת תשובה חמורה יותר (חרטה עמוקה ופנימית יותר). כי מאחר שהתשובה היא מיראה בלבד, יראת העונש – הרי כאשר החטא הוא חמור, וענשו מרובה כו', מעורר הדבר אצלו יראה גדולה יותר, ולכן התשובה (החרטה ובקשת סליחה על חטא חמור זה) היא עמוקה ופנימית יותר.

ולכן, בתשובה מיראה צריך לפרט את החטא – כי כאשר מפרט את החטא יודע הוא באיזה אופן צריכה להיות עבודת התשובה. ואם אינו מפרט את החטא – יכולים לטעון [הצד שכנגד, ב"ד של מטה או ב"ד של מעלה כו'] שאע"פ שעשה תשובה, יתכן שהתשובה לא היתה באופן המתאים לפי ערך חומר החטא. ולכן צריך לפרט את החטא – כדי לוודא שעבודת התשובה היא באופן המתאים (לפי ערך חומר החטא).

אבל כאשר עבודת התשובה היא מאהבה – אין אופן התשובה תלוי לפי ערך חומר החטא, כי מצד רגש אהבת הקב"ה אין נפק"מ בין קלות לחמורות, היינו, מצד אהבת הקב"ה רוצה וחפץ לקיים את רצונו בכל הפרטים, ומשתדל שלא לעבור ח"ו על רצונו של הקב"ה אפילו בדבר קל ביותר, כי זהו היפך רצון הקב"ה.

ולכן, בתשובה מאהבה אין צריך לפרט את החטא – כי פירוט החטא אינו מוסיף שום תועלת בעבודת התשובה, מאחר שהתשובה אינה לפי ערך חומר החטא.

ויתירה מזו: פירוט החטא הוא היפך אהבת המקום, כי „כל מה שאדם חוטא כו' מיעוט כבוד שמים הוא" (פרש"י יומא שם), ולכן, כאשר מפרט את החטא, הרי הוא חוזר ומדגיש שעבר על רצונו של הקב"ה באופן כך כו' – היפך התנועה והרגש דאהבת הקב"ה. ולכן, בתשובה מאהבה אין צריך לפרט את החטא.

לו. עפ"ז יובן (ויומתק) הביאור בפלוגתת הבבלי והירושלמי אם צריך לפרט את החטא (דעת הבבלי) או שאין צריך לפרט את החטא (דעת הירושלמי):

לדעת הבבלי מתחשבים רק במצב ההוה, ולכן, היות שבהוה עבודתו היא באופן דתשובה מיראה [כי עבודתו היא באופן שהולך מן הקל אל הכבד, והתחלת עבודת התשובה היא – תשובה מיראה], לכן צריך לפרט את החטא – כאמור לעיל שהתשובה מיראה היא לפי ערך חומר החטא, ולכן צריך לפרט את החטא.

אבל לדעת הירושלמי שלפעמים מכריע מצב העתיד גם בהוה – הנה מאחר שסוכ"ס יגיע בעתיד לדרגת התשובה מאהבה, והעתיד נמצא „בכח" בהוה (כנ"ל סל"ד), לכן אין צריך לפרט את החטא – כאמור לעיל שפירוט החטא לא משנה באופן התשובה מאהבה, ויתירה מזו: פירוט החטא הוא היפך הרגש דאהבת הקב"ה.

לז. ע"פ האמור לעיל – שלדעת הירושלמי אין צריך לפרט את החטא, כי

פארברענגען עם הרבי

מתחשבים באופן התשובה מאהבה שיהי' בעתיד - מובנים הדיוקים בירושלמי (כנ"ל סכ"ו):

בסיום המסכת מובא בגמרא גם סיום הפסוק - „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם“, אע"פ שבמשנה מובא רק התחלת הפסוק - „וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'“. והביאור בזה:

בפסוק זה מרומזים ג' שלבים בעבודת התשובה: (א) „וזרקתי עליכם מים טהורים“ - הקב"ה מעורר את לבן של בנ"י שיחזרו בתשובה, (ב) „וטהרתם מכל טומאותיכם וגו'“ - עבודת התשובה ע"י בנ"י (לאחרי ההתעוררות מלמעלה), (ג) „אטהר אתכם“ - לאחר עבודת ופעולת בנ"י בענין התשובה, נמשכת מלמעלה המשכה נעלית יותר, ועי"ז נפעל ענין התשובה כאופן נעלה יותר - תשובה מאהבה וכיו"ב.

ומאחר שלדעת הירושלמי מתחשבים עם המצב בעתיד - תכלית השלימות שבענין התשובה שיהי' בהמשך וסיום העבודה, לכן מובא בירושלמי גם סיום הפסוק - „אטהר אתכם“.

אבל אעפ"כ, סיום הפסוק מובא רק בגמרא ולא במשנה - כי דרך הגמרא לפרט ולהאריך יותר מהמשנה, ולכן, לאחר שהמשנה מביאה את התחלת וכללות הפסוק „וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'“, מפרסת הגמרא גם את סיום הפסוק - „אטהר אתכם“, כדי לרמז על תכלית העילוי שבעבודת התשובה. לח. עפ"ז יובן גם טעם השינוי שבין הגמרא למשנה בנוגע לסדר הפסוקים - שבמשנה נאמר „וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'“, ואומר מקוה ישראל ה' „ואילו בגמרא נאמר „כתיב מקוה ישראל ה' וגו', מה המקוה מטהר כו', וכן אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם“:

נתבאר לעיל שדרך הגמרא לפרט ולהאריך יותר מהמשנה, וטעם הדבר - לפי שהגמרא נכתבה לאחר המשנה. ועפ"ז מובן שכאשר המשנה והגמרא דנות בנוגע לסדר עבודת האדם, מבארת הגמרא את סדר העבודה בהמשך ולאחרי העבודה שאודותה מדובר במשנה.

והביאור בזה:

בתור הקדמה לעבודת התשובה דבנ"י, צריך להיות הענין ד„וזרקתי עליכם מים טהורים“ - שזוהי ההתעוררות מלמעלה לעורר את בנ"י לעבודת התשובה.

דהנה, לכאורה אינו מובן: כיצד יכולה להיות עבודת התשובה בהיותו במעמד ומצב שצריך „לשבר הקליפות שהם מסך מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת כו'“ (תניא פי"ז)?

ולכן, בהכרח לומר שמעוררים אותו מלמעלה לחזור בתשובה, וזהו כללות הענין ד„וזרקתי עליכם מים טהורים“. וע"ד המבואר בדרו"ל שישנה „בת קול“ האומרת „שובו בנים שובבים“.

ורק לאחר ההתעוררות מלמעלה, „וזרקתי עליכם מים טהורים“ - נפעל

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

הענין ד,,מקוה ישראל ה'", דקאי על עבודת התשובה ע"י בנ"י, היינו, שבנ"י טובלים ב,,מקוה" – שעבודה זו (טבילה ב,,מקוה") נעשית בכחם ופעולתם של בנ"י (לאחרי ההתעוררות מלמעלה – ,וזרקתי עליכם מים טהורים").

וזהו הביאור בסדר שבדברי המשנה – לכל לראש ישנו הענין ד,,וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'" (התעוררות כללית מלמעלה, ושאר הפרטים הבאים לאח"ז – מרומזים בתיבת ,וגו'"), ואח"כ בא הענין ד,,מקוה ישראל ה'".

אבל בגמרא נאמר קודם הפסוק ,מקוה ישראל ה'" – היינו, שמדובר כבר אודות עבודת ופעולת בנ"י בענין התשובה (לאחרי ההתעוררות דלמעלה), ובהמשך לזה ממשיכה הגמרא לבאר את המשך עבודת התשובה, עד לתכלית העילוי שבזה – ,אטהר אתכם" (כנ"ל).

ויש לומר שבפסוק ,וזרקתי עליכם מים טהורים" (כפי שמובא בגמרא – לאחרי הפסוק ,מקוה ישראל ה'") מרומזת דרגא נעלית יותר מאשר הענין ד,,מקוה ישראל ה'". והביאור בזה:

בכללות ענין הטהרה ישנם ב' אופנים: (א) טהרה ע"י ,מקוה", (ב) טהרה ע"י ,מעין", ,מים חיים", שהמעין מטהר בזוחלין, ואפילו במשהו. והרי הטהרה ד,,מים חיים" היא באופן נעלה יותר מאשר הטהרה ב,,מקוה" – שהרי ישנם כמה תומאות שטהרתם צריכה להיות ע"י ,מים חיים" דוקא.

והנה, בפסוק ,וזרקתי עליכם מים טהורים" מרומז ענין הטהרה ב,,מים חיים", היינו, לא טבילה ב,,מקוה", אלא טהרה ע"י ,מים חיים" – ,וזרקתי עליכם מים טהורים".

וזהו הסדר שבגמרא – לכל לראש מובא הפסוק ,מקוה ישראל ה'", דקאי על עבודת בנ"י בענין התשובה (לאחרי ההתעוררות מלמעלה), ולאח"ז הפסוק ,וזרקתי עליכם מים טהורים", שבזה מרומז ענין הטהרה ב,,מים חיים", ועד לסיום הפסוק ,אטהר אתכם" – תכלית השלימות שבעבודת התשובה.

לט. האמור לעיל מודגש עוד יותר ע"פ המבואר בדרושי חסידות בנוגע למאמר ר"ע ,אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם כו'":

,אשריכם" מורה על ענין התענוג, ובעבודת התשובה – תכלית השלימות שבתשובה, היינו, לא רק תשובה מיראה, ואפילו לא תשובה מאהבה במדידה והגבלה, אלא תשובה הקשורה עם אהבה שלמעלה ממדידה והגבלה – אהבה בתענוגים.

וזהו גם הדיוק במ"ש ,לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם" – ,מי" קאי על ספירת הבינה, עלמא דחירו, ומשם נמשך הכח לעבודת התשובה, כמבואר בכ"מ.

ועד לתכלית השלימות שבענין התשובה – ,אטהר אתכם", שכאן לא נאמר מי הוא המטהר, ע"ד מ"ש ,כי ביום הזה יכפר עליכם", שלא נאמר מי הוא המכפר, ובהמשך לזה נאמר ,לפני הוי' תטהרו" – למעלה משם הוי', כי ענין התשובה מגיע ומעורר בדרגא שלמעלה משם הוי'.

וכידוע שכללות המצוות תלויות בשם הוי', וכפי שאומרים בוידי דק"ש שעהמ"ט שישנם מצוות התלויות באות יו"ד דשם הוי', מצוות התלויות באות

פארברענגען עם הרבי

ה"א ראשונה דשם הוי', מצוות התלויות באות וא"ו דשם הוי', ומצוות התלויות באות ה"א אחרונה דשם הוי'. וכאשר ישנו חסרון במצוה מסויימת, פוגמים (כביכול) באות דשם הוי' הקשורה עם מצוה זו. וע"י ענין התשובה ממלאים את כל הפגמים והחסרונות שבשם הוי', כי ע"י עבודת התשובה ממשיכים מבחי' „לפני הוי'" – למעלה משם הוי'.

ולא זו בלבד שע"י עבודת התשובה משלימים את כל הפגמים והחסרונות שהיו בקיום התומ"צ, אלא יתירה מזו: ע"י עבודת התשובה נעשים מעשי המצוות „טובים ומאירים".

מ. והנה, ע"י עבודת התשובה זוכים לגאולה העתידה – כמרז"ל „אין הדבר תלוי אלא בתשובה". וכפס"ד הרמב"ם – „הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו' ומיד הן נגאלין".

וזוכים בקרוב ממש לקיום היעוד „ושב ה' אלקיך את שבותך גו'", „אם יהי' נדחק בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך גו'".

ואין מקרא יוצא מידי פשוטו – גאולה אמיתית ושלימה לכל בני"י, „בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ו„כספם וזהבם אתם" – הן בגשמיות כפשוטו, והן ברוחניות הענינים – כל המעשים טובים וניצוצות הקדושה כו', ובאופן ד„קהל גדול ישוּבו הנה".

ומאחר שכללות ענין התשובה נעשה בשעתא חדא וברגעא חדא – הנה בשעתא חדא וברגעא חדא מתבטל החושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, ותמורת זה נפעל תיכף ומיד (בשעתא חדא וברגעא חדא) אתחלתא דגאולה ושלימות הגאולה – למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש, ובשמחה וטוב לבב.

* * *

מא. ישנו ענין נוסף הקשור עם השיעור חומש היומי – התחלת פ' האזינו עד שני:

בסיום השיעור חומש היומי נאמר: „הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך", ולכן, צריכים להתנהג באופן הנהגת ה„חכם" (ולא באופן הפכי).

והנה, פסוק זה קשור עם כללות ענין התשובה (שנתבאר לעיל בארוכה) – כי מאחר ש„הוא עשך ויכוננך", צריכים למלא את רצונו בתכלית השלימות, וכאשר ישנו איזה חסרון במילוי רצונו, משלימים זאת ע"י עבודת התשובה.

[וכל זה – נוסף על המבואר בארוכה בלקו"ת דפ' האזינו אודות אמיתית ועיקר ענין התשובה – „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"].

ובזה מרמזו גם כללות הענין דהכרת טובה – כי היות ש„הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך", צריכה להיות ההנהגה באופן דהכרת טובה,

[ובדוגמת כללות הענין דמצות ביכורים, שתוכנה – „הגדתי היום לה' אלקיך וגו'", שע"ז מראה שאינו כפוי טובה].

ובקשר לזה – הרי כאן המקום להודות לכל אלו שהביעו את איחוליהם הלבביים לקראת השנה החדשה:

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

היות שאין ביכולת (מפני כמה סיבות) להודות לכל אחד ואחת בפרטיות, לכן אנצל הזדמנות זו (כאשר שומעים את ההתוועדות בכמה מקומות) כדי להודות לכל אלו שהביעו את איחוליהם, „לשנה טובה“ (בכתב או בע"פ).

ובלשון חז"ל – „כבר מילתי אמורה“, היינו, שכבר נאמר בתורה (,תורת אמת" ו,תורת חיים"), „ואברכה מברכך“, והברכה היא בברכתו של הקב"ה, שתוספתו מרובה על העיקר.

ויתקבלו דברים אלו כאילו עניתי לכל אחד ואחת בפרטיות – נתינת תודה עבור ברכותיו ואיחוליו לכתיבה וחתימה טובה, כאו"א לפי לשונו וענינו. מב. בהזדמנות זו – ישנה הודעה נוספת עבור הרבים:

ישנם כאלו השואלים שאלות (ע"י מכתבים כו'), ואח"כ מתפללים על זה שאינם מקבלים מענה על שאלותיהם.

ובנוגע לזה – כבר אמרתי כמה פעמים (בשנים שעברו) שמפני רוב הטרדות שבימים אלו, החל מחודש אלול, ועאכו"כ בחודש תשרי – אין הזמן גרמא לענות לכאו"א על שאלותיו.

ולכן, אין ללמוד „פשטים“ (ועאכו"כ „פשט'לאך“) שאינן מועילות על השאלה הרי זה הוכחה באופן כך וכך וכו'!

וכאשר ישנם שאלות ולא יודעים כיצד להתנהג – העצה לזה, שכאו"א יתקשר עם ה„חלק אלקה ממעל ממש“ שבלבו פנימה, ע"י כללות הענין דלימוד התורה וקיום המצוות בפועל, והקב"ה יאיר את מוחו ולבו באופן שיגיע להחלטה הדרושה והטובה, בגשמיות וברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד.

מג. ובפרט כאשר שואלים שאלות בנוגע לענינים שכבר הבעתי את דעתי אודותם בעבר. ולדוגמא:

כאשר מתחיל זמן לימודים חדש – ישנם תלמידים או תלמידות השואלים היכן להמשיך את לימודיהם בזמן החדש.

ובנוגע לענין זה – כבר אמרתי כמה פעמים שדבר זה שייך להנהלת המוסד שבו לומד התלמיד או התלמידה, בין אם מדובר אודות ישיבות, ובין אם מדובר אודות מוסדות חינוך לבנות (,בית רבקה“, „בית חנה“ וכיו"ב).

וענין זה מיוסד על מארז"ל שהתלמידים קרויים בנים והרב קרוי אב – שעפ"ז מובן שכאשר ישנו איזה ספק בנוגע למקום הלימוד, וישנם טעמים לכאן ולכאן – הרי הדבר תלוי בהחלטת הנהלת המוסד.

ועד"ז בנוגע לאלו השואלים אודות נסיעה מארץ הקודש לכאן:

כבר אמרתי כמה פעמים שכאשר ישנו ספק אם לצאת מארץ הקודש – צריכים להשאיר בארץ הקודש, „ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה“.

ובנוגע לאלו שאין ספק אצלם, ורצונם להתנהג באופן מסוים – צריכים הם לשאול רב מורה הוראה בפועל,

פארברענגען עם הרבי

[זאת אומרת: אין לשאל אצל מי שיש לו „תעודת סמיכה“ בלבד, כאשר אינו מתעסק בפסקי דינים בפועל (אע"פ שעוסק בלימוד התורה לשמה), אלא צריכים לשאל אצל רב מורה הוראה בפועל – כי מאחר שהוא מורה הוראה בפועל, הרי הוא מקבל סייעתא דשמיא שהפס"ד שלו יהי' ע"פ תורה.]

ובמכ"ש וק"ו ממה שאמר רבינו הקדש – שכאשר עוסק במסכת אחת אין לשאל אותו במסכת אחרת (למרות שהוא בעצמו סידר את כל מסכתות הש"ס), ועאכו"כ שאין לשאל שאלה בנוגע לפועל אצל אדם שאינו מתעסק בפסקי דינים בפועל (אלא לומד תורה לשמה)].

ובודאי שאין להכנס ל„חובות“ עבור הנסיעה לכאן – כי אפילו אם הנהגתו היא באופן ד„אורות ללא כלים“, הרי סוכ"ס מפריע ומבלבל דבר זה להתבוננות בתפלה (ובפרט ביוהכ"פ כו'), ל„ושמחת בחגך“, וכיו"ב, כי היצה"ר (הנקרא „דער קלוגינקער“) זורק לו מחשבה של דאגה, באמר: דע לך שאתה בעל חוב!

[והרי המדובר אודות „חוב גשמי“ – בנוגע ל„חוב רוחני“ יש לו עצה: ע"י עבודת התשובה הרי הוא פורע את חובו בשעתא חדא וברגעא חדא. אבל כאשר מדובר אודות „חוב גשמי“ – צריך הוא לשלם עד הפרטה האחרונה, ובוזא אי אפשר לעשות „קונצים“].

וכאמור לעיל שהוראות אלו נתפרסמו כבר לרבים (בעבר), וישנם כאלו ששאלו שאלות הנ"ל לאח"ז, וכאשר הי' זמן פנוי עניתי להם כדברים הנ"ל, תוך כדי הבהרה שאין זו הפעם הראשונה שנאמרת הוראה זו.

ועכ"פ – מכאן ולהבא שלא ישאלו שוב שאלות אלו. ובדאי שימסרו את תוכן הדברים לאלו שלא שמעו זאת עדיין.

מד. ויה"ר שיערה רוח ממרום על כאו"א מבנ"י, ויוכה לכוי' אל האמת – ע"י נשמתו, שהיא „חלק אלקה ממעל ממש“.

ובפשטות: כאשר הנהגתו תהי' ע"פ הוראות הנשמה, בנוגע לכל פרטי עניניו, במחשבה ובדיבור, ועאכו"כ במעשה, שהמעשה הוא העיקר, היינו, שעבודתו תהי' באופן ד„כל מעשיך יהיו לשם שמים“, ו„בכל דרכיך דעהו“ – יהיו כל עניניו באופן של שלימות, הן בגשמיות והן ברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד.

מה. נהוג בהתוועדות זו לערוך מגבית לצדקה – „ושבי' בצדקה“ – עבור קרן הנקראת על שם אמי מורתי וזכרונה לברכה.

וכל המרבה – כנתינה לצדקה – הרי זה משובח.

ואלו הרוצים – יכולים לצרף (על גבי פתקא) את שמם ושם אמם.

ויה"ר שכללות מצות הצדקה תוסיף בהמשכת ברכתו של הקב"ה, שגם היא באופן של צדקה, וכמ"ש „לך הוי' הצדקה“.

ובפרט בשנה זו – שאמירת הסליחות היתה בריבוי הכי גדול – במשך שמונה ימים, והרי בהתחלת הסליחות אומרים „לך הוי' הצדקה“.

ויה"ר שתומשך צדקתו של הקב"ה למטה מעשרה טפחים – בבני חיי

התוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

ומזוני רויחי, ועד לתכלית השלימות שבענין הצדקה - גאולה האמיתית והשלימה, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש,

אמן כן יהי רצון.

צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (ד' בבות). ניע זשוריצי כלאפצי.

* * *

מו. כדי לסיים בנוגע למעשה בפועל, שהמעשה הוא העיקר - ראוי להזכיר אודות כללות המבצעים:

מבצע אהבת ישראל, מבצע חינוך (הן חינוך עצמו, והן חינוך הזולת), וכן המבצעים שלאח"ז: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמי, וכן המבצעים המיוחדים עבור נשי ובנות ישראל - שהר"ת שלהן „חנה": חלה (כשרות האכילה ושתי'), נדה (טהרת המשפחה), והדלקת הנר (נרות שבת קודש ויו"ט).

ויה"ר שע"י כללות הענין דהדלקת נרות שבת קודש באופן ד„בר דלוק מערב שבת לערב שבת" - ברוחניות - יקויים היעוד ד„לכל בני ישראל הי' אור במושבבותם" בגשמיות כפשוטו, גם כאשר בני' נמצאים „במושבבותם" - בכל התפוצות.

וענין זה יהי' הכנה קרובה לקיום היעוד „ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל" - היינו, שכל בני' בשלימותם יזכו לבוא לארץ ישראל כפי שהיא בשלימותה, ביחד עם קיום התומ"צ בשלימות.

זאת אומרת: בני' הנמצאים במעמד ומצב דשלימות, בגשמיות וברוחניות גם יחד, עי"ז שעבודתם בקיום התומ"צ היא בשלימות: הן בנוגע ללימוד התורה - נגלה דתורה, גופי תורה, ופנימיות התורה - נשמתא דאורייתא, ועד"ז בנוגע לקיום המצוות - מעשה המצוה, גוף המצוה, וכוונת המצוה - נשמת המצוה, ועד"ז בנוגע לעבודת התפלה.

ועי"ז נפעל כיבוש בעולם כולו, ועד שזוכים לקיום היעוד, והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך" - בגאולה האמיתית והשלימה, מתוך שמחה טוב לבב, במהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה (והתחיל) לנגן „ווי וואנט משיח נאו" - באמרו: היכן נמצאים ה„צאן קדשים"? - שינגנו ניגון זה.

אח"כ ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א את הניגון „צמאה לך נפשי".

צוה לנגן הניגון „לכתחילה אריבער".

* * *

מו. היות שנמצאים עתה בא' מעשי"ת, ומתכוונים ליום נעלה יותר בעשי"ת, ועד לתכלית השלימות דעשי"ת - יום הקדוש, יום הכיפורים, „אחת

פארברענגען עם הרבי

בשנה" – יה"ר שהקב"ה יברך את כאו"א מבנ"י בחתימה וגמר חתימה טובה, בכל הענינים והפרטים, עד לפרטי פרטים, למטה מעשרה טפחים.

ובכל ענינים אלו – באופן של שמחה גדולה ורבה ביותר, מאחר שזהו ענין הקשור עם שמחה של מצוה, ובמיוחד השמחה שבמצות התשובה.

ומתוך שמחה וטוב לבב נזכה בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו, „ושמחת עולם על ראשם“, במהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן „ניעט ניעט ניקאווא“.

הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

טרם צאתו התחיל לנגן „כי בשמחה תצאו“.

* * *

סיכום וקיצור

מהתוועדות וא"ו תשרי ה'תשמ"ב

ציוני האותיות בסיכום זה לפי חלוקת האותיות בהנחת 'ועד הנחות בלה"ק' קיצור זה נועד להקל על התלמידים שי' לעקוב אחר השיחה, ופשוט שהוא כולל רק חלק מהענינים המדוברים, בדרך אפשר וללא אחריות כלל וכלל, ושגיאות מי יבין.

שיחה א.

עשרת ימי תשובה: מעלת עבודת התשובה מעלתם של עשי"ת לגבי כל השנה (אף שישראל הם תמיד "עם קרובו") - ע"ד החילוק בדרגת גילוי אלקות בין ביהמ"ק לשאר א"י; מעלת היחיד בעשי"ת כמעלת הציבור בכל השנה, ומעלת הציבור בעשי"ת גדולה עוד יותר; בזה גופא מיתוסף בכל יום, אפילו ביום א' לגבי ש"ק. (א-ד)

ענינה של עבודת התשובה - "והרוח תשוב וגו'", ולכן היא פועלת עילוי בכללות התומ"צ ושייכת גם לצדיקים ("כל ימיו בתשובה"). (ה-ו)

הכח לעבודת התשובה באופן שלמע' ממדוה"ג - מצד הנשמה שהיא חלק אלקה ממעל ממש, ובמיוחד בעשי"ת שאז הוא "קרוב המאור אל הניצוץ", ועי"ז ניתן יותר כח לפעול "דירה בתחתונים". (ז-י)

שיחה ב.

1) עשרת ימי תשובה: מעלת הציבור:

מעלת הציבור בנוגע לעבודת התשובה (וכנראה בפועל שביהמ"ק דוקא רצים ומתאספים כל בני ביהמ"ק כו'), אף

שלכאור' ביחיד קל יותר להתבונן כו': ה"חשבון צדק" הוא נכון יותר כשהזולת יכול לבחנו; כאור' משפיע על חברו בה"זהיר טפ"י שלו. (יא-ג)

אין ליפול ברוחו מגודל חסרונותיו כו', בידעו שהם דבר שחוץ ממנו, אלא שתפקידו לתקנם; ועד שעבודתו היא בשלימות, בדוגמת עבודת אדה"ר בג"ע. (יד-טו)

2) "מלאו את הארץ וכבשוה": העבודה בעולם:

עבודת היהודי להאיר את העולם הן בבני"ו והן בכל העולם כולו מבלי להתפעל מנסיונות כו'; עבודה זו היא בכחו של כל יהודי כמ"ש "כי קרוב אליך הדבר מאד וגו'". (טז-יח)

שיחה ג.

ו' תשרי: הוראות מהנהגת בעלת ה"איהרצי"ט:

נצחיות הנשמה קשורה גם לעוה"ז הגשמי, ולכן נוהגים בכל שנה במנהגי ה"איהרצי"ט ומוסיפים בלימוד הוראות מהנהגת הנפטר - "והחי יתן אל לבו". (יט-כ)

הלימוד מהמס"נ של בעלת ה"איהרציט" ששמרה על כתבי בעלה למרות הסכנות כו' - שכאשר יהודי צריך לפעול בענין מסויים אסור לו להימנע מכך משום שנראה לו שאין לכך סיכויים בדרך הטבע (אף שהפעולה עצמה צ"ל באופן של מדה"ג), ובמיוחד במדינה זו המיוסדת על אמונה ובטחון בה'. (כא-ד)

ביאור דיוקי הלשונות בירושלמי עפה"ל: מביא את כל הפסוק "וזרקתי עליכם וגו'", כי סיומו מדבר בתשובה מאהבה; מקדים את הפסוק "מקוה ישראל ה'", כי הפסוק "וזרקתי" מדבר בדרגת "מים חיים" שלמעלה ממקוה; ביאור מדריגה זו ע"פ חסידות - תשובה שלמע' משם הוי' (לז-מ)

שיחה ד.

סיום מסכת יומא בירושלמי:

מחלוקת הבבלי והירושלמי אם המתודה צריך לפרוט את חטאיו (שלכן פסק הרמב"ם שצריך לפרוט, כדעת הבבלי) תלוי' בשאלה אם מתחשבים רק בהוה או גם בעתיד: להבבלי צריך לפרוט, כי אז התשובה נעלית יותר בהוה; להירושלמי א"צ לפרוט, כי אם יפרוט יש חשש שיאמרו לו בעתיד "זכור מעשיך הראשונים". (כה-ט)

מחלוקת זו היא לשיטתם בסדר שאלת כלי לבן בט"ו באב וביוהכ"פ: להבבלי כל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה, כי עי"ז אין לה רגש בוושה בהוה; להירושלמי כל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה, כדי להביא תועלת לשידוכין בעתיד. (ל-לב)

הביאור בעניננו בעומק יותר: להבבלי צריך לפרוט, כי בהוה דרגתו היא תשובה מיראה, ותשובה זו היא לפי ערך חומר החטא; להירושלמי א"צ לפרוט, כי בעתיד יגיע לתשובה מאהבה (ויתרה מזו - התשובה מאהבה נכללת בכח בתשובה מיראה), ובתשובה מאהבה אין נוגע חומר החטא. (לג-1)

שיחה ה.

(1) הודאה על הברכות:

הודאה על מכתבי הברכות והאיחולים לשנה החדשה. (מא)

(2) שלילת לימוד "פשטים" באי-קבלת מענה:

אין ללמוד "פשטים" באי-קבלת מכתבי מענה, ובפרט בענינים שכבר נשאלו בעבר: היכן ללמוד - תלוי בהנהלה; יציאה מאה"ק - אם יש ספק אין לצאת, אם אין ספק לשאול רב, ולא להכנס לחובות למטרה זו (מב-ד)

(3) מגבית. (מה)

שיחה ו.

מבצעים (מו)

שיחה ז.

ברכת חתימה וגמח"ט (מז)